

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Miša Šilc

Povezanost med doživljanjem finančne stiske in doživljanjem stresa med študentsko populacijo

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Ljubljana, 2022

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Miša Šilc

Povezanost med doživljanjem finančne stiske in doživljanjem stresa med študentsko populacijo

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Ljubljana, 2022

Predgovor

Tekom študija sem med pogovori s sovrstniki opazila, da jih pogosto bremenijo finančne težave, predvsem pomanjkanje denarja za različne aktivnosti, ki bi si jih želeli opravljati. Začela so se mi pojavljati številna vprašanja, predvsem sem začela razmišljati o doživljanju stresa v povezavi z doživljanjem finančne stiske med študenti. Vedela sem, da so razlogi za doživljanje stresa različni, samo pa me je še posebej pritegnil prav en specifičen vidik. Opazila sem, da veliko študentov opravlja študentsko delo, in s sovrstniki sem se velikokrat pogovarjala tudi o finančnih težavah. Tudi sama sem tekom celotnega študija opravljala in še opravljam študentsko delo ter menim, da je tej temi in njeni povezanosti z omenjenimi drugimi temami posvečeno premalo pozornosti. Po mojem mnenju je pomanjkanje denarja velikokrat vzrok za doživljanje stresa in zato sem dobila željo po izvedbi raziskave, ki bi mi pomagala ugotoviti, ali obstaja povezanost med doživljanjem finančne stiske in doživljanjem stresa med študentsko populacijo. Menim, da dajemo premalo poudarka na to, kako pomembno je, da poskrbimo za svoje zdravje, tako psihično kot fizično. Po mojem mnenju bi o omenjeni temi vsak moral veliko vedeti, še posebej socialni delavci in delavke, saj bi tako lahko bili na težave, povezane s to tematiko, bolj pozorni tudi pri delu z uporabniki.

Zahvala

Zahvaljujem se svoji mentorici, doc. dr. Nini Mešl, za hitro odzivnost in strokovno pomoč pri izdelavi diplomske naloge.

Zahvaljujem se tudi vsem sodelujočim v raziskavi.

Najlepše bi se zahvalila svoji družini za vso podporo in pomoč tekom celotne študijske poti, predvsem pa za to, da mi vedno stoji ob strani.

Zahvaljujem se tudi fantu Mateju, ki me ne samo na moji študijski, temveč tudi življenjski poti navdihuje, da pridobivam nove izkušnje, in ki mi je pomagal pri navdihu za temo mojega diplomskega dela.

Podatki o diplomskem delu

Ime in priimek: Miša Šilc

Naslov naloge: Povezanost med doživljanjem finančne stiske in doživljanjem stresa med študentsko populacijo

Kraj: Ljubljana

Leto: 2022

Št. strani: 55

Št. prilog: 1

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Ključne besede: stres, finančna stiska, finančna pismenost, mladost, študentsko delo, socialno-ekonomski položaj študentov

Povzetek:

Spremljevalec današnjega načina življenja je stres, ki je neizogiben del naše družbe, kamor lahko nedvomno uvrstimo tudi študentsko populacijo. Študentje se vsakodnevno soočajo z različnimi zahtevami s strani okolice, hkrati pa morajo ohranяти ravnotežje pri soočanju z lastnimi interesi. Eden izmed pomembnih vidikov življenja so finance in velikokrat se ljudje zaradi njih lahko znajdejo v težavah. Študentje tekom študija pogosto opravljajo študentsko delo ravno zaradi povečanja svojih mesečnih dohodkov. Znaki stresa se lahko pri vsakem posamezniku izražajo na različne načine in lahko vodijo tudi do resnih zdravstvenih zapletov. Z namenom, da bi ugotovila, ali obstaja povezanost med doživljanjem finančne stiske in doživljanjem stresa med študentsko populacijo, sem se odločila izvesti raziskavo.

V teoretičnem delu sem tako predstavila šest tem, in sicer mladost, socialno-ekonomski položaj študentov, študentsko delo, stres, finančno pismenost in finančno stisko. Slednje se mi zdijo pomembne za razumevanje raziskave, v kateri sem si postavila šest hipotez, ki se navezujejo na teoretično obravnavane teme. Z raziskavo sem želela izvedeti, ali so anketirani študentje že bili v stanju finančne stiske in ali so doživljali stres zaradi tega, če so opravljali študentsko delo. Zanimalo me je tudi, kako dolgo je trajalo opravljanje študentskega dela. Prav tako me je zanimalo, ali so se udeleževali prostočasnih aktivnosti, in če ne, kakšni so bili razlogi za to, ter kakšno je njihovo mnenje o znanju na področju finančne pismenosti. Z rezultati, ki sem jih zbrala s pomočjo raziskave, sem ugotovila, da je več kot polovica (51 %) anketiranih študentov že bila v stanju finančne stiske in da jih je večina (80 %) od teh zaradi tega doživljala stres.

Title: The connection between experiencing financial distress and experiencing stress among student population

Keywords: stress, financial distress, financial literacy, youth, student work, students socio-economic status

Abstract:

Stress plays a major role in our current life; it is an inevitable part of our society, which undoubtedly includes the student population. On a daily basis, students struggle to keep a balance between facing different demands from the environment and confronting their own interests. Also, students often do student work during their studies to increase their monthly income. In this scenario, the financial aspect is indeed one very important aspect to consider, once signs of related (di)stress can manifest in different ways in each individual and can also lead to serious health issues. Therefore, this investigation aims to find out if there is any connection between experiencing financial distress and experiencing stress among the student population.

In the theoretical review, six topics are approached, namely, youth, socio-economic status of students, student work, stress, financial literacy and financial distress. All of them are considered relevant for this research, as it puts forward six hypotheses theoretically related to each of the aforementioned topics. This investigation thus aims to find out whether the surveyed students were already in a state of financial distress or whether they experienced stress due to student work. In the latter case, it then becomes necessary to consider how long they were doing it. Besides, this research is also interested in whether the surveyed students took part in leisure activities or not and why as well as in their opinions on having knowledge in the field of financial literacy. Based on the data collected throughout the research, the results imply that more than a half (51%) of the surveyed students were already in a state of financial distress and that most (80%) of them were experiencing stress as a result of student work.

Kazalo vsebine

1. Teoretični uvod.....	1
1.1. Mladost	1
1.2. Socialno-ekonomski položaj študentov	5
1.3. Študentsko delo.....	8
1.4. Stres	10
1.5. Finančna pismenost.....	13
1.6. Finančna stiska.....	16
2. Opredelitev problema	19
2.1. Raziskovalna vprašanja.....	19
2.2. Hipoteze	20
2.3. Operacionalizacija	20
3. Metodologija.....	22
3.1. Vrsta raziskave.....	22
3.2. Spremenljivke	22
3.3. Merski instrument in viri podatkov	25
3.4. Opredelitev enot raziskovanja – populacija, vzorec	25
3.5. Zbiranje podatkov	26
3.6. Obdelava in analiza podatkov	26
4. Rezultati.....	27
4.1. Preverjanje hipotez	41
5. Razprava	44
6. Sklepi.....	49
7. Predlogi.....	51
8. Literatura in viri.....	52
9. Priloge.....	56
9.1. Vprašalnik.....	56

Kazalo grafov

Graf 4.1 Spol	27
Graf 4.2 Opravljanje študentskega dela.....	28
Graf 4.3 Časovna doba opravljanja študentskega dela	29
Graf 4.4 Opravljanje študentskega dela glede na časovno obdobje študijskih obveznosti ali počitnic	30
Graf 4.5 Mnenje o doživljanju stresa zaradi usklajevanja študentskega dela in študijskih obveznosti.....	31
Graf 4.6 Želja po vključitvi v prostočasno aktivnost	32
Graf 4.7 Uresničitev želje po vključitvi v prostočasno aktivnost.....	32
Graf 4.8 Najpomembnejši razlog za neuresničitev želje po vključitvi v prostočasno aktivnost	34
Graf 4.9 Finančna stiska	35
Graf 4.10 Mnenje o doživljanju stresa zaradi finančne stiske	36
Graf 4.11 Iskanje pomoči v primeru finančne stiske.....	37
Graf 4.12 Mnenje o finančni pismenosti študentov.....	38
Graf 4.13 Zadovoljstvo z znanjem finančne pismenosti	39
Graf 4.14 Pogostost izobraževanja na področju finančne pismenosti	40
Graf 4.15 Mnenje o povezanosti med doživljanjem stresa zaradi finančne varnosti in znanjem na področju finančne pismenosti	41

Kazalo preglednic

Preglednica 3.1 Spremenljivke	22
Preglednica 4.1 Letnik študija	28

1. Teoretični uvod

Tema diplomskega dela je povezanost med doživljanjem finančne stiske in doživljanjem stresa med študentsko populacijo. Najprej bom v teoretičnem uvodu definirala in predstavila pojem mladosti, saj bo raziskava izvedena med študentsko populacijo, zato se bom tudi dotaknila tega življenjskega obdobja. Ker se moje raziskovanje nanaša tudi na finančno plat, se bom po predstavitvi teme mladosti dotaknila še socialno-ekonomskega položaja študentov, saj se mi ta tema zdi ključna za razumevanje konteksta same tematike raziskovanja. Nadaljevala bom z definiranjem študentskega dela in izpostavitvijo te tematike kot pomembne pri raziskovalnem delu moje naloge. Menim namreč, da je treba študentsko delo poudariti z različnih vidikov, predvsem to, s kakšnimi težavami se lahko soočajo študentje zaradi njega. Prav tako menim, da je študentsko delo močno povezano tako z doživljanjem stresa kot tudi z dejstvom, da morajo študentje študentsko delo opravljati zaradi prenizkih dohodkov, ki jih imajo tekom študija. Kot zadnje tri teme bom v uvodu predstavila stres, finančno stisko in finančno pismenost. Te tri teme bom teoretično predstavila, saj so navedene tematike ključne za razumevanje empiričnega dela naloge.

1.1. Mladost

Mladost je družbeno regulirano življenjsko obdobje prehoda posameznika iz otroštva v odraslost. Toda ta prehod ni samo stvar posameznika. Je tudi življenjsko obdobje, ki mladim ljudem omogoča primerjavo in izmenjavo izkušenj, posploševanje kulturnih vzorcev, zlasti vzorcev mladinske porabe in preživljanja prostega časa. Za mladost je značilno, da ljudje v tem času sami ustvarjajo posebne oblike kulture, preživljanja prostega časa in zabave. Je torej poseben socialni prostor, kjer se mladi na poseben način oblikujejo. Še več, moratorij mladosti, časovni odlog vstopa v odraslost, je omogočil združevanje mladih v svojsko socialno enoto, znotraj katere se je v drugi polovici dvajsetega stoletja izoblikovala mladina kot posebna družbena skupina (Ule, 2008, str. 131).

Za mladostnike je značilno, da začnejo odkrivati in posledično težijo k čim večji samostojnosti. Slednja za mladostnike pomeni predvsem to, da sami izbirajo svojo pot, namesto da bi vedno ravnali v skladu s tem, kar želijo starši. Od slednjih želijo biti čim bolj neodvisni in pogosto so razpeti med potrebo po osamosvojitvi od staršev in dejstvom, da so še vedno zelo odvisni od njih, kar pa mora nujno imeti za posledico določeno stopnjo podrejanja. Pogosta so tudi nesoglasja, povezana s stopnjo nadzora, saj si mladostniki v svoji želji po neodvisnosti in svobodi želijo, da bi jih starši čim manj nadzirali, starši pa se s tem pogostokrat ne strinjajo

(Kompore, Stražišar, Dogša, Vec in Curk, 2008, str. 148). Življenjski svet mladostnika je kompleksen simbolni svet, v katerem se mladostnik poskuša čim bolje znajti. Zato razvije različne oblike ravnanja, strategije življenja ali strategije preživetja. Z izrazom »strategija preživetja« pojmujemo vse tiste oblike, načine ali vzorce ravnanja, vedenja, delovanja, komuniciranja ipd., ki jih je določena oseba razvila v dosedanjem življenju. Strategije ravnanja ali preživetja razvije oseba na podlagi svojih predstav o resničnosti in razlag o pomenih dogajanja. Svoje predstave si ustvari ali konstruira na podlagi razlag simboliziranih vsebin, ki jih ji posredujejo drugi in jih je ponotranjila (Poštrak, 2015, str. 271).

Mlade opredeljujemo kot stare med 15 in 29 let in so ena od specifičnih skupin, ki zahteva poseben pristop in posebno pozornost. Mladi so namreč zelo heterogena skupina, za katero so značilni nekateri prelomni dogodki v življenjskem ciklu, ali z drugimi besedami, skupne značilnosti si deli več generacij mladih (Statistični urad RS, 2020).

Danes znotraj mladosti že razlikujemo več značilnih obdobj, ki se časovno vrstijo po naslednjem značilnem zaporedju: klasična mladost (14–18 let): mladi imajo pretežno status srednješolcev, dijakov, vajencev; podaljšana mladost (19–24 let): obdobje visokošolskega in univerzitetnega študija; predodraslo obdobje (25–29 let): obdobje prehoda v ekonomsko in socialno neodvisnost: zaposlitev, kariero, lastno družino (Ule, 2008, str. 126).

Celoten proces spreminjanja življenjskih in vrednotnih usmeritev mladih od šestdesetih let do danes predstavlja nezadržen in vse močnejši tok kulturne modernizacije mladine. Glavne poteze procesa kulturne modernizacije so bile vse večji odmik od sveta plačanega dela in zaposlitve kot centralne sfere vrednot posameznika k svetu prostega časa, potrošnje in zabave, sprememba spolnih vlog, pluralizem družinskih oblik, vse večje izenačevanje družinskih in izvendružinskih skupnosti, sledenje novim stilom v potrošnji in množični kulturi, ki so jih prinašali in prenašali množični, zlasti vizualni mediji, individualizacija življenjskih usmeritev in življenjskih poti, vse večji pomen osebnih izkušenj, vrednot in idealov ter poudarjanje »postmaterialnih vrednot«, kot sta na primer kvaliteta življenja in samorealizacija. Vedno večji poudarek je na visokem vrednotenju osebnih izkušenj, kjer gre zlasti za razvoj in gradnjo kariere, velik pomen se daje materialnim dobrinam, socialni moči in podobno. Vedno bolj se zmanjšuje tudi pomen generacijske solidarnosti, kar je posledica spreminjanja vloge vrstnikov in povečane tekmovalnosti za vstop v željene šole in nato nadaljnjo zaposlitev ter kariero. Mladi imajo močno oporo v starših, zavezništvo in zagovorništvo se s strani staršev podaljšuje iz osnovne preko srednje šole na univerzitetni nivo. Zato se ne moremo čuditi, da mladi po eni strani raziskujejo sebe preko mladostnega eksperimentiranja, po drugi pa so še vedno zelo navezani

na svojo družino. Slednje lahko opazimo pri mnogih mladih, zlasti tistih, ki prihajajo iz bolj izobraženih srednjih slojev (Ule, Tivadar, Kurdiya in Rajšp, 2008, str. 5–9).

Zabrisujejo se torej meje med mladostjo in odraslostjo, med pripravo na »aktivno življenje« in samim »aktivnim življenjem«. Mladi odrasli so tisti, ki po vseh tradicionalnih merilih, kot sta starost in izobrazba, ne sodijo več v kategorijo mladih, vendar še niso dosegli socialnega statusa odraslih v tradicionalnem pomenu. To pomeni, da so lahko še vedno ekonomsko nesamostojni, mogoče nimajo redne zaposlitve, prav tako mogoče nimajo lastne družine ali pa še vedno živijo v izvornih družinah (Ule, 2008, str. 238).

Še vedno pa se na tej točki postavlja vprašanje, kdaj se pravzaprav konča adolescenca? Rečemo lahko, da takrat, ko se začne odraslost. Vendar kdaj smo zares odrasli? Nimamo še povsem jasnih meril za to, kdaj smo odrasli. Je to takrat, ko gremo od doma, ali takrat, ko se zaposlimo in služimo svoj denar? Ali je to takrat, ko smo samostojni in osebno zreli? Čeprav kronološka starost ne more biti merilo zrelosti, pa običajno pričakujemo, da smo zares odrasli okrog 21. leta, v nekaterih državah celo prej, ko na primer mladi dobijo volilno pravico (Kompere, Stražišar, Dogša, Vec in Curk, 2008, str. 147). Pri tem se moramo zavedati, da se je danes bistveno spremenil položaj mladosti in mladih. Zgodili sta se namreč dve večji družbeni spremembi statusa in profila študentske mladine, in sicer je to podaljšana mladost, ki jo zaznamuje čedalje daljši študij. Posledica tega je posledično tudi daljša ekonomska in socialna odvisnost tako od izvorne družine kot od družbe (Ule, Tivadar, Kurdiya in Rajšp, 2008, str. 94).

Sodobna življenja mladih odraslih torej zaznamujejo negotovosti, spremembe, vračanja in nihanja. Zdi se, da so se težave klasične mladosti, ki je postala dokaj varen del podaljšanega obveznega šolanja, prestavile za deset let (Ule, 2008, str. 246). Pred današnjo generacijo mladih so nedvomno veliki okoljski, demografski in širši družbeni izzivi. Pod težo teh izzivov, še bolj pa pod težo aktualnih okoliščin, v katerih živijo, se mladi soočajo z visokimi stopnjami zaskrbljenosti in stresa. Toda na drugi strani imamo opravka s kreativno generacijo, ki je tudi vedno bolj športno, kulturno in politično aktivna. Vrednote te generacije pripadajo odprti družbi; družbi, ki temelji na avtonomnih, a družbeno odgovornih posameznikih. Koliko bodo mladi uspešni pri uresničevanju svojih vizij in pri soočanju z izzivi prihodnosti, še zdaleč ni odvisno samo od njih samih. Generacija današnjih nosilcev družbene moči ima veliko odgovornost, da mladim pri tem pomaga (Lavrič in Deželan, 2021, str. 399).

Znotraj mladinske populacije študentska mladina v več pogledih predstavlja elito. Pravzaprav se je koncept mladine kot pomembne družbene skupine razvil prav s povečevanjem deleža

študentske populacije. Študentje so deležni najboljše kombinacije dveh glavnih značilnosti, ki določajo življenjsko situacijo mladih ljudi v sodobnih družbah: podaljšanega statusa mladosti in možnosti ter svobode za preizkušanje različnih življenjskih izkušenj. Socializacijski prostor dijakov predstavljata šola in družina, ki še zelo nadzorujeta prostor dijaške mladosti in urejujeta časovno ekonomijo mladih. Študentje pa so praviloma že dokaj emancipirani od svojih izvornih družin in bolj enakopravni partnerji v študijskem procesu. Glavna odvisnost od izvornih družin je ekonomska. Socializacijski učinki izvirne družine so majhni glede na socializacijske učinke univerze, študija, znanja, študentskega okolja, prijateljskih in partnerskih zvez. Po mnenju raziskovalcev študentske socializacije starši predstavljajo študentom in študentkam predvsem izvor socialnoekonomske podpore, izvor motivacije za študij, za določen poklicni profil in za merilo svojega socialnega položaja. Niso pa večinski izvor osebnostnega profiliranja študentov in študentk, niti ne njihovega življenjskega stila, kulture, idejne in politične usmeritve (Ule, Tivadar, Kurdija in Rajšp, 2008, str. 5–6).

Kljub temu so v zadnji desetih letih v odnosih med mladimi in starši v Sloveniji opaženi veliki premiki, ki kažejo predvsem na naraščanje individualizma oziroma težnje po avtonomiji med mladimi. Čeprav še vedno velika večina računa na pomoč staršev na ključnih življenjskih področjih, so se ta pričakovanja po letu 2010 občutno zmanjšala. Nekoliko se je povečal tudi delež mladih, ki svoje razumevanje s starši opisujejo kot slabo ali neznosno. Predvsem je v tem okviru ključna ugotovitev ta, da se v primerjavi z letom 2010 mladi občutno hitreje odseljujejo od svojih staršev. Te trende lahko zagotovo povezujemo s trendi individualizacije, ki jih ugotavljamo na ravni temeljnih vrednot in stališč mladih (Lavrič in Deželan, 2021, str. 394–395).

Danes vse več mladih nadaljuje šolanje na visokih šolah in univerzah. Zato je "študentsko življenje" izgubilo svoj nekdanji prizvok posebnosti in privilegiranosti. To, kar je včasih veljalo kot posebni privilegij nekaterih, je danes samoumevna življenjska postaja večine. Po drugi strani pa se zaradi podaljševanja študijskih procesov v tretje desetletje življenja podaljšuje »študentsko življenje« in s tem obdobje življenjskega eksperimentiranja in individualnega oblikovanja osebne in socialne identitete mladih, pa tudi podaljšanega statusa ekonomske odvisnosti. Študenti in študentke morda le bolj intenzivno, bolj refleksivno doživljajo svoj proces odraščanja osebnostnega oblikovanja kot drugi mladi, toda težko bi našli kakšne specifične poteze njihovega življenjskega in vrednotnega sveta, ki ne bi bile poznane tudi mlajši mladini ali ki jih ne bi najprej prakticirali mladi odrasli (Ule, Tivadar, Kurdija in Rajšp, 2008, str. 9–10).

Vendar pa so po podatkih iz raziskave Mladina 2020 glede zaposlitve mladi svoja pričakovanja bistveno spremenili. To po desetletjih izpostavljenosti visokim stopnjam prekarnosti niti ne preseneča. Za povečanje svojih zaposlitvenih možnosti so namreč vse bolj pripravljeni na geografsko mobilnost, na dodatno izobraževanje, občutno bolj so pripravljeni sprejeti tudi začasno zaposlitev in nižje plačilo. Kar dve tretjini mladih sta za preprečitev nezaposlenosti pripravljeni stopiti na samostojno podjetniško pot. Mladi torej vse bolj pristajajo na negotove razmere glede zaposlitve. To lahko povežemo s trendom naraščajoče naklonjenosti zaposlitvi v zasebnem sektorju oziroma z upadanjem želje po zaposlitvi v javnem sektorju. V tej luči ni presenetljivo, da se med mladimi krepi podjetniški duh. Občutno bolj kot pred desetletjem mladi poročajo o tem, da jim je izobraževanje vzbudilo interes, da bi postali podjetniki. Skladno s splošnimi značilnostmi sodobne generacije mladih je tudi slovenski mladini sicer pri delu najbolj pomembno to, da je delo zanimivo, da omogoča visoko stopnjo avtonomije in da ima delo jasen cilj. Tudi varnost zaposlitve je mladim pomembna, vendar nekoliko manj kot prej naštete značilnosti (Lavrič in Deželan, 2021, str. 396).

Če povzamemo, je mladost obdobje, ko nismo več otroci, prav tako pa tudi še nismo odrasli. Lahko rečemo, da je to vmesno obdobje med otroštvom in odraslostjo. Velikokrat je to tako imenovano »obdobje iskanja«, saj mladostniki raziskujejo sebe na vse mogoče načine in na različnih področjih življenja. Dandanes velik del mladostnikov opredeljujemo kot študentsko mladino. Veliko mladostnikov se namreč po končani srednji šoli vpiše na fakultete in živi »študentsko življenje«. Življenje mladih, študentov ali ne, pa je vsekakor polno izzivov in novih presenečenj, skozi katera se posamezniki počasi oblikujejo v zrele odrasle osebe.

1.2. Socialno-ekonomski položaj študentov

Mladi so pred zaposlitvijo precej odvisni od okolja, v katerem živijo, finančnega položaja primarne družine, dohodka, izobraževanja, rase in spola. Vsak posameznik se na prehodu iz mladosti v odraslo življenje sooča z različnimi izzivi. Veliko mladih pa se ravno zaradi teh dejavnikov ne dokoplje do uresničitve svojih sanj.

Socialno-ekonomski status je izraz, ki ga uporabljajo sociologi, ekonomisti in drugi znanstveniki s področja družboslovja, da bi opisali razredni položaj posameznika ali skupine. Izmeri se ga s pomočjo številnih dejavnikov, vključno z dohodkom, poklicem in izobraževanjem in ima lahko pozitiven ali negativen vpliv na življenje osebe. Obstajajo trije glavni dejavniki, ki jih znanstveniki s področja družboslovja uporabljajo za izračun socialno-ekonomskega položaja, to so dohodek, izobraževanje in poklic. Ti podatki se uporabljajo za

določitev ravni posameznega socialno-ekonomskega statusa, ki je lahko nizek, srednji in visok (Crossman, 2022).

Kako pa je z brezposelnostjo mladih v današnjem času? Uradni statistični podatki kažejo na izrazit trend zmanjševanja brezposelnosti mladih, leta 2010 je namreč stopnja anketne brezposelnosti mladih znašala 14,7 %, leta 2019 pa le 8,1 %. Prav tako se v zadnjih letih zmanjšuje razkorak med pridobljenimi kompetencami mladih in zahtevami na delovnem mestu. Videti je torej premike na bolje. Kljub temu velja izpostaviti, da so ti premiki po mnenju mladih bistveno manjši, kot kažejo uradni podatki. Če na primer sklepamo po deležu mladih, ki sebe dojemajo kot brezposelne, zmanjšanja deleža brezposelnosti v zadnjem desetletju sploh ni zaznati. Z drugimi besedami, delež brezposelnih mladih se znižuje po kriterijih uradne statistike, ne pa tudi po kriterijih samih mladih. Predvsem je pomembno, da Slovenija še vedno močno odstopa od evropskega povprečja navzgor po deležu mladih v prekarnih oblikah zaposlovanja. V zadnjem desetletju se je tudi občutno povečal delež mladih, ki ocenjujejo, da so za svoje delo plačani premalo, da je delo, ki ga opravljajo, dolgotrajno, da je delovna klima slaba ter da so na delovnem mestu kršene njihove pravice. V luči teh dejstev lahko sklenemo, da položaj mladih na trgu dela v Sloveniji ostaja relativno neugoden (Lavrič in Deželan, 2021, str. 395–396).

Posamezniki in posameznice s svojimi prirojenimi in pridobljenimi lastnostmi ne začnejo živeti v nevtralnih in nestrukturiranih okoljih. Ljudje so z vzgojo ali celo z rojstvom že na začetku vrženi v različne družbene prostore. Ti pa jim v veliki meri določajo pogoje, priložnosti in dosežke v življenju. Nekatere razlike spodbuja socialno okolje z nagrajevanjem in neenakim porazdeljevanjem najpomembnejših družbenih dobrin, kot so moč, ugled in bogastvo, kar se dogaja v tolikšni meri, da se nekatere skupine ljudi dvignejo nad druge. To nastalo razdaljo med ljudmi pa lahko opisujemo s terminom družbena neenakost (Dragoš in Leskošek, 2003, str. 24).

Nekateri mladostniki se prav tako še vedno srečujejo z revščino ali živijo v zelo slabih razmerah. Revščino velikokrat povezujemo s stanjem velikega materialnega pomanjkanja, pri katerem ne gre le za finančno stanje. Z izrazom »revščina« označujemo izrazito problematične kombinacije življenjskih težav pri tistih skupinah in posameznikih, ki so dlje časa izpostavljeni različnim vrstam deprivacije na pomembnejših področjih, kot so zaposlitev, materialno, zdravstveno, izobrazbeno stanje, bivalni standard, socialno omrežje, življenjski vzorci in preživljanje prostega časa. Za ohranitev kakovostnega življenja in preživetje morajo imeti ljudje na voljo dovolj materialnih sredstev, dobro zdravstveno oskrbo in zadovoljivo socialno omrežje (Dragoš in Leskošek, 2003, str. 33).

Da bi revščino postavili v ospredje teorije in prakse socialnega dela, so kot odgovor na izzive, ki jih predstavlja realnost spopadajočih se ljudi z revščino, razvili paradigmo socialnega dela, ki se zaveda revščine in njenega pomena. Paradigma vključuje tri teoretične in etične premise. Prvič, revščino dojema kot kršitev človekovih pravic in tako v ospredje postavlja storitve za uporabnike. Drugič, strokovno znanje dojema kot produkcijo stalnega dialoga in tesnega odnosa med socialnimi delavci in uporabniki storitev. Ti odnosi so torej glavna sestavina paradigme. In tretjič, vključuje pomoč socialnih delavcev za ljudi v revščini, ki predstavljajo njihovo znanje in zagovarjajo njihove interese v širši družbi (Saar-Heiman, Lavie-Ajayi in Krumer-Nevo, 2016, str. 2).

Kakšno vlogo pa igra socialni kapital pri revščini in neenakosti med mladim prebivalstvom? Socialni kapital je dragocena, premalo jasna in težko vidna dobrina. Dragocena zato, ker so s količino te dobrine povezane mnoge spremembe na najrazličnejših področjih in nivojih družbene strukture. Od socialnega kapitala so odvisni dogodki na socialnem, civilnodružbenem, političnem, ekonomskem področju, pa tudi trendi na vseh ravneh, od mikro- in mezo- do makrodružbene in internacionalne ravni. Ker socialni kapital nastaja in se obnavlja v socialnih omrežjih, je njegova količina zelo težko ugotovljiva že zaradi njegove kompleksnosti. Kakorkoli ga opredelimo, gre pri zaupanju vselej za načrtovanje odnosov na način, ki v večji meri od vseh drugih mogočih načinov ohranja nam in drugim svobodo odzivanja na sproženo ravnanje – to pa je zelo pomembna okoliščina, od katere je odvisno sodelovanje ravno takrat, ko nimamo nobene druge garancije za njegovo uspešnost in smiselnost. Enako težo imajo za socialni kapital tudi neformalne norme in vrednote: te lahko v socialnih mrežah posameznikom bodisi olajšujejo bodisi otežujejo svobodo in dostopnost do življenjsko pomembnih virov, v vsakem primeru pa jih socializirajo. Neformalne vrednote in norme posamezniku sugerirajo hierarhijo med individualnimi in skupinskimi cilji, določajo razmerja moči med njimi ter s tem krepijo ali pa dušijo socialni kapital vsega omrežja (Dragoš, 2002, str. 71–88).

Glede na raziskavo Evroštudent VI (2018) je bila v Sloveniji v letu 2015/2016 skoraj polovica študentov (49 %) brez terciarnega izobrazbenega ozadja. To pomeni, da imata oba starša dokončano največ srednješolsko izobrazbo. Medtem je imela druga polovica (51 %) študentov vsaj enega starša z zaključeno terciarno izobrazbo. Več študentov brez terciarnega izobrazbenega ozadja kot študentov z višje oziroma visokošolsko izobraženimi starši je študij začelo po alternativni poti (dve tretjini) in odložilo študij za najmanj dve leti po srednji šoli (tri četrtine). Pogosteje so bili vpisani na izredni študij in niso študirali na univerzi. Pogosteje so bili odvisni od lastnega zaslužka in so bili v večini med tistimi, ki poleg študija delajo več kot

20 ur na teden. V Sloveniji je približno četrtnina vseh študentov ocenila, da so slabše finančno preskrbljeni kot drugi, polovica, da so preskrbljeni povprečno, in druga četrtnina, da nadpovprečno. Ti podatki Slovenijo uvrščajo med države z nižjim deležem študentov iz dobro finančno preskrbljenih družin in višjim deležem iz družin z neugodnim finančnim položajem. Več kot tretjina študentov brez terciarnega izobrazbenega ozadja je ocenila, da so njihove družine slabše finančno preskrbljene (36 %). Po drugi strani pa so tudi študenti z višjim oziroma visokim izobrazbenim ozadjem ocenili, da so njihove družine slabše finančno preskrbljene, in sicer sedmina (Gril, Bijuklič in Autor, 2018).

Mladi se v današnjem času soočajo s težkim doseganjem avtonomije in prehodom v odraslo življenje. Mladost se podaljšuje, saj se mladi vse dlje časa izobražujejo, kasneje dobijo svojo prvo redno in varno zaposlitev, se osamosvojijo od staršev in ustvarijo lastno družino. Prav prehod mladih na trg dela je eden ključnih dejavnikov osamosvojitve. Na slabši socialni in ekonomski položaj mladih pa vpliva več dejavnikov (na primer nizek dohodek, podaljšano izobraževanje, visoki stroški bivanja, brezposelnost, slabo materialno, zdravstveno ali izobrazbeno stanje, ozko socialno omrežje, slabi življenjski vzorci idr.), ki bi jim bilo treba nameniti veliko pozornosti.

1.3. Študentsko delo

Čas študija je pomembna prelomnica v življenju mladega človeka. Redni študij je v Sloveniji brezplačen. Prav tako pa študentom v času študija finančne bremenitve omili kar nekaj socialnih transferov države, kot so subvencionirano bivanje, štipendije, prehrana in prevoz. Vendar pa pride mladina v današnjih časih kljub vsem koristim, ki jih nudi država, v stik s študentskim delom že pri zelo zgodnjih letih. Dohodki, ki jih študenti pridobijo s študentskim delom tekom študija, namreč predstavljajo pomemben vir dodatnih sredstev za pokrivanje osnovnih ekonomskih potreb študentov. Velikokrat dobijo mladi prvo izkušnjo dela preko študentskega servisa že tekom srednješolskega izobraževanja v času počitnic, še več pa se jih pridruži opravljanju študentskega dela z vstopom na fakulteto. Lahko rečemo, da so študentje, ki niso nikoli delali preko študentskega servisa, precej redke izjeme. Opravljanje študentskega dela krepi občutek samostojnosti in neodvisnosti študentov ter jim nudi možnost pridobivanja delovnih izkušenj, znanj ter oblikovanje kompetenc in osebnostnih lastnosti in s tem postopen prehod na trg dela. Vendar pa na delovnem mestu že pri opravljanju študentskega dela ponavadi preživimo veliko časa, zato je prav, da se zavedamo, kako pomembno je naše počutje v tem okolju. Potrebno je zavedanje, da študentsko delo ni bolj pomembno od samega študija in zato študentom ne sme zavzeti preveč časa. Preobremenjenost in pomanjkanje časa ter druge

negativne posledice se namreč lahko kažejo na našem psihofizičnem počutju (E-študentski servis, 2022).

Uradni naziv tovrstnega dela je začasno in občasno delo dijakov in študentov. Namenjeno je delu ob študiju, torej v času izobraževanja, poudarja pa se začasna in občasna narava dela dijakov in študentov. Namen študentskega dela je omogočiti pridobivanje delovnih izkušenj in dodatnega zaslužka dijakom ter študentom v času izobraževanja, delodajalcem pa selekcijo potencialnih bodočih kadrov in delovno silo za pokrivanje izrednih kadrovskih potreb (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2022). Trajanje študentskega dela nam pove marsikaj. Daljše kot je obdobje dela študentov, z večjo gotovostjo lahko trdimo, da se je tako študentsko delo preobrazilo iz oblike socialnega korektiva in pomoči študentom pri študiju v obliko fleksibilnega zaposlovanja in je hkrati anomalija, ki obremenjuje trg delovne sile. To velja kljub dejstvu, da je študentsko delo kratkoročno ugodno tako za državo (nižji stroški financiranja študija, prihodek od koncesij študentskih servisov) kot za delodajalce (nižji stroški dela) in študente (financiranje študija, finančna samostojnost in izboljšanje življenjskega standarda) (Ignjatović in Trbanc, 2009, str. 45).

Študentsko delo opravljajo dijaki in študentje prek pooblaščenih organizacij, kot so študentski servisi, Zavod za zaposlovanje RS, agencije za posredovanje dela in druge. Gre za eno izmed fleksibilnih oblik dela, ki dijakom in študentom v času izobraževalnega procesa omogoča vključitev v trg dela bodisi iz finančnih razlogov bodisi zaradi pridobivanja delovnih izkušenj (Študentska organizacija Slovenije, 2020).

Bruto urna postavka za opravljeno uro začasnih in obasnih del dijakov in študentov na podlagi Odredbe o uskladitvi najnižje bruto urne postavke za opravljeno uro začasnih in obasnih del od 15. 1. 2022 ne sme biti nižja od 6,17 evra. Bruto urna postavka velja za delo, opravljeno od 15. 1. 2022 dalje (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2022).

Pravna podlaga in temelj razmerja za delo preko študentskega servisa je tako imenovana napotnica, tudi če gre samo za uvajanje. Napotnico si morajo študentje in dijaki urediti pred pričetkom dela, saj se v nasprotnem primeru tovrstno delo smatra za nelegalno. V primeru inšpekcijskega pregleda bi bila v omenjenem primeru denarno kaznovana tako študent kakor tudi delodajalec. Napotnica pa ne pomeni samo pravne podlage za delo, temveč tudi zavarovanje študentov in dijakov v primeru nezgod, saj v primeru odškodninske odgovornosti delodajalca dokazuje, da je študent oziroma dijak pri dotičnem delodajalcu opravljal delo (E-študentski servis, 2022).

Socialni in ekonomski položaj študentov sta se v preteklem desetletju nenehno poslabševala. Lahko rečemo, da je študentsko delo eden izmed najbolj pomembnih virov finančnih sredstev za veliko število slovenskih študentov. Na to kažejo tudi podatki raziskave Evroštudent VI, da slovenski študent 40 % sredstev za bivanje in študij prejme od družine, prav toliko pa ga sam zasluži z delom, kar je precej visok odstotek. Iz naslova štipendijske politike pa prihaja le dobrih 10 % sredstev. Epidemija bolezni covid-19 je stanje le še poslabšala. Poleg finančnega udarca, ko je ponudba študentskega dela upadla za do 90 %, se je študij preselil v digitalno okolje, mladi pa so izgubili socialni stik s svojimi vrstniki. Že obstoječi socialni krizi sta se tako pridružili zdravstvena ter psihološka stiska, v katerih so se znašli študentje (Študentska organizacija Slovenije, 2021). Zdaj lahko opazamo, da se življenje počasi postavlja nazaj na stare tirnice in da je izbira študentskega dela ponovno večja kot pred pojavom koronavirusa, vendar pa bomo videli, kaj bo to leto še prineslo na področju študentskega dela.

Ob zaključku tega poglavja je treba poudariti, da študentsko delo ni samo ena izmed oblik dela, ampak da obstaja kot posebna in zelo pomembna možnost za mlade, ki si študija brez študentskega dela sploh ne bi mogli privoščiti. Študentsko delo velja za eno izmed najbolj razširjenih oblik dela. Mladi ga opravljajo zaradi dodatnega ali glavnega vira zaslužka, izkušenj ali morda kasnejše redne zaposlitve in še kakšnega drugega razloga. Vendar pa so vse premalokrat izpostavljene slabe strani študentskega dela. Veliko študentov se namreč z opravljanjem slednjega lahko ujame v past in začne zapostavljati svoj študij, saj potrebujejo denar, ki nekaterim izmed študentov, kot že omenjeno, študentsko delo predstavlja glavni vir dohodka. Pravijo, da svet stoji na mladih, vendar ali smo se kdaj vprašali, kje stojijo mladi?

1.4. Stres

Besedo stres slišimo praktično skoraj vsak dan. Na vsakem koraku se srečujemo z različnimi izzivi, ki nas lahko zmotijo in porušijo naše notranje ravnoesje. Izraz »stres« je dandanes že tako pogosto uporabljen, da se njegov pomen na prvi pogled zdi tako preprost, da zanj niti ne potrebujemo razlage oziroma definicije, razen morda za kakšno manjša pojasnila. Navsezadnje vsi vemo, kaj nas »spravlja v stres« in kakšen je občutek, ko »smo pod stresom«. Vendar je dejstvo, da je stres neizogiben del našega življenja. Vse, kar v življenju doživljamo, lahko zaseje kal škodljivega stresa, ki dobi nadaljnjo možnost za razvoj izključno v človekovi notranjosti, in zaradi tega je razumevanje pomena stresa veliko pomembnejše, kot si v resnici mislimo (Aldvin, 2009, str. 23). V današnjem svetu so razmere na trgu dela skupaj s širšimi storilnostnimi pritiski v sodobni družbi zagotovo med ključnimi razlogi za izrazito povečanje stresa med mladimi. V primerjavi z letom 2010 se je po raziskavi Mladina 2020 o položaju

mladih delež teh, ki več dni v tednu čutijo stres, več kot podvojil. Močno se je tudi povečal delež mladih, ki čutijo osamljenost kot problem. Prav tako se je močno povečala zaskrbljenost mladih glede drugih ključnih področij življenja, kot je pomanjkanje denarja, (ne)uspeh v šoli ali poklicu, težave z (ne)zaposlitvijo ali stanovanjski problemi. Zaskrbljujoč je občuten porast mladih, ki so pesimistični glede prihodnosti naše družbe (Lavrič in Deželan, 2021, str. 397).

Nihče ni povsem odporen na stres. Znano je, da je način življenja v naši kulturi zelo stresen. Zato je stres del našega vsakdanjika ali pa bo to ostal. Stres tako zadeva prav vsakogar, saj je pomemben in bistven del našega življenja. Nastaja kot neizogibna posledica naših odnosov z nenehno spreminjajočim se okoljem, ki se mu moramo prilagajati. Zaradi stresa smo stalno na preži, kar nam omogoča preživetje. Stres lahko razumemo tudi kot prilagoditveni odziv telesa, ki ga sprožijo spremembe v okolju (Looker in Gregson, 1993, str. 27). Stres se tako nanaša na tisto kakovost izkušnje, ki jo ustvari oseba. To je naše dožemanje okoliščin, ki bodisi zaradi pretiranega bodisi premajhnega odziva povzroči psihološko ali fiziološko stisko (Aldvin, 2009, str. 24).

Kompare, Stražišar, Dogša, Vec in Curk (2012, str. 142) stres opredelijo kot vzorec fizioloških, čustvenih, spoznavnih in vedenjskih odgovorov organizma na dražljaje, ki človeka ovirajo pri doseganju ciljev ali jih doživlja kot ogrožajoče. To so torej dražljaji, ki zmotijo človekove notranje ravnotežje in jih imenujemo stresorji. Stresorji so vsi pojavi, ki jih doživljamo kot grožnjo ali izziv in zato telesno ali duševno obremenjujejo našo osebnost. Mednje prištevamo tako nenavadne velike življenjske spremembe kot tudi vsakodnevne skrbi. Looker in Gregson (1993, str. 31) pa stres opredelita kot neskladje med dožemanjem zahtev na eni strani in sposobnosti za obvladanje zahtev na drugi strani. Razmerje med dožemanjem zahtev in oceno sposobnosti za kljubovanje pritiskom odločilno vpliva na doživljanje stresa – škodljivega in prijaznega. Stres je namreč posledica dožemanja in doživljanja pojavov, ki nas spremljajo v našem vsakdanjem okolju. Način, kako takšne okoliščine zaznavamo, je v veliki meri odvisen od naših nazorov in prepričanj. Nekateri posamezniki zaradi lastnih predstav zaznavajo okoliščine kot zastrašujoče, ko za to dejansko ni nobenega stvarnega razloga. Z drugačnim načinom življenja in spremenjenim gledanjem na stvari lahko stres občutno zmanjšamo ali se mu docela izognemo.

Dogodki in razmere potemtakem niso stresni sami po sebi, ampak je od posameznika odvisno, kako jih bo doživljal. Med seboj se razlikujemo glede po tem, kako zaznavamo stresorje in kako se nanje odzivamo. Naš odziv je odvisen od tega, kako ocenimo zahteve okolja in lastne sposobnosti, da bi te razmere obvladali. Glede na trajanje razlikujemo kratkotrajni in

dolgotrajni stres. Kratkotrajni stres na telesni ravni doživljamo kot reakcijo bega ali boja. Takšen odziv ima prilagoditveno vlogo in nam pomaga pri obvladovanju stresorja, kadar se moramo prilagoditi s povečano telesno dejavnostjo. Enak telesni odziv pa nam ni v pomoč v številnih situacijah, ki nas močno vznemirijo, pa bi bilo bolje, da bi ostali mirni, osredotočeni na poslušanje in zmožni jasnega zavestnega razmišljanja (Kompore, Stražišar, Dogša, Vec in Curk, 2008, str. 114). Čeprav je izvor stresa večinoma v naših glavah, moramo za nekatere okoliščine priznati, da so neodvisne od naše presoje in so zato objektivni vzroki stresa. Gre za hude življenjske preizkušnje ali »udarce«, ki se jim resnici na ljubo ni mogoče izogniti, temveč se jim moramo prilagoditi in jih poskušati premagati po svojih najboljših močeh. Poglavitno doživljanje stresa je povezano z ogroženostjo človekove samozavesti, samospoštovanja in bojznijo zaradi izgube socialne varnosti ali domačega zavetja (Looker in Gregson, 1993, str. 89).

Jeriček Klanšček in Bajt (2015, str. 28) navajata, da je razmerje med našimi lastnimi zahtevami in zahtevami okolja ter sposobnostjo reševanja tisto, ki nam pove, ali bo stres imel škodljive učinke na zdravje ali pa ga bomo obvladali in nas bo celo spodbudil k dejanjem. Ni vsak stres slab oziroma negativen. Za življenje je nekaj stresa nujno potrebnega. Tako lahko na primer pod vplivom blagega, kratkotrajnega stresa delamo bolje, sploh če gre za stres ob obvladljivih izzivih. Tovrstni stres pomembno vpliva na razvoj posameznika. Po drugi strani negativne, dlje časa trajajoče, premočne, preveč številčne ali preveč zgoščene stresne situacije onemogočajo produktivno, učinkovito delo ter imajo škodljiv vpliv na več področij posameznikovega delovanja.

Daljša izpostavljenost stresorju lahko povzroči tri faze: alarm, odpor in izčrpanost. Ne glede na vzrok stresa se odzovemo z enakim vzorcem telesnih reakcij. V fazi alarma se zavemo stresorja. Postanemo zaskrbljeni in vznemirjeni. Prva reakcija je šok in krajši upad delovanja. V šoku začne delovati simpatično živčevje, ki povzroči vrsto fizioloških in z njimi povezanih duševnih sprememb. Sprostijo se energetske zaloge, tako da smo kar najbolje pripravljeni na akcijo, s katero bi obvladali učinke stresorjev. V fazi odpora se s povečano zmogljivostjo spoprijemamo s stresorjem. Kadar stresor premagamo ali se prilagodimo novi situaciji, se delovanje organizma s podporo parasimpatičnega živčevja vrne na normalno raven. Če stresorja ne premagamo ali pa se stresorji vrstijo eden za drugim, ostanemo dalj časa v fazi odpora. To pomeni, da organizem dalj časa deluje s povečanimi zmogljivostmi. Takrat se človek počuti na višku moči, saj ga je telo opremilo z dodatnimi viri energije: veliko lahko dela, malo spi, manj jé, zelo hitro se odziva in zmore več kot običajno. Sledi faza izčrpanosti, za katero je značilno porušeno

ravnovesje v delovanju simpatičnega in parasimpatičnega živčevja. Sprva nas na izčrpanost opozorijo različni znaki, ki se začnejo pojavljati po šestih do osmih tednih intenzivnega stresa: telesni, duševni in vedenjski. Dobro je, če znake izčrpanosti poznamo, tako jih bomo lahko prepoznali tudi pri sebi in ustrezno ukrepali, sicer se lahko pojavijo resne duševne težave ali se razvijejo psihosomatska obolenja. Psihosomatska obolenja so telesne motnje, ki jih med drugim povzročajo tudi duševni dejavniki (Kompore, Stražišar, Dogša, Vec in Curk, 2008, str. 115–116).

Če povzamemo, je stres posledica soočanja organizma z ogrožajočo situacijo, zato se v njem sproži obramba. Kako se bo posameznik odzval na to situacijo, je odvisno od tega, kako jo doživlja. Nekaterih vrst stresa ljudje niti ne moremo zavestno obvladovati, ker se pojavijo mimo naše volje, kot na primer vročina povzroča znojenje. Prav tako se niti ne moremo popolnoma osvoboditi stresnih situacij. Popolna osvoboditev bi tudi pomenila negibnost ali smrt človeka. Nekaj stresa nam ne škoduje, kvečjemu nam popestri življenje. Stres sam po sebi ni ne slab ne dober in ga lahko ovrednotimo šele na podlagi posledic, ki jih je prizadejal posameznemu človeku na telesnem ali duševnem področju (Cink, 2001. str. 44).

Za zaključek je treba izpostaviti, da danes živimo v družbenem okolju, kjer je razumevanje stresa in njegovega delovanja zelo pomembno. Vsakdanji opravki, delo, skrb zase in ostale obveznosti od nas zahtevajo hiter tempo, zaradi katerega smo pod stalnimi pritiski tako v delovnem kot domačem okolju. Slednje pa predstavlja breme za slehernega posameznika v naši družbi. Zato je ključno, da se zavedamo, kaj pomeni doživljanje stresa, da se ga lahko naučimo prepoznati in temu primerno vzpostavimo strategije obvladovanja stresnih situacij, ki nam lahko pomagajo. Tako se bomo znali ustrezno zaščititi pred negativnimi posledicami stresa ali jih vsaj zmanjšali.

1.5. Finančna pismenost

S težavami se srečujemo na različnih življenjskih področjih. Eno in precej pomembno izmed teh področij je materialno področje. To je svet stvari, od katerih je odvisno naše materialno stanje. Sem spadajo predvsem finance, stanovanje, hrana, delovne razmere in mestna četrt. To je eno izmed področij, na katerem se pojavi veliko težav, zaradi katerih se ljudje obračajo na ustanove po pomoč. Zavedati se moramo, da problemi, kot je na primer slaba materialna situacija (pomanjkanje denarja, slabo stanovanje), lahko vplivajo na posameznikovo somatično, psihično in socialno področje (Bouwkamp & Vries, 2002, str 15–16).

Premalokrat se vprašamo, ali šola otroke res pripravi na resnični svet. Kje lahko dobimo znanje o denarju in o tem, kako upravljati z njim? V osnovni ali srednji šoli? Morda na fakulteti? Ali pa pride do učenja samo preko lastnih izkušenj, ki si jih v življenju nabereemo skozi praktične primere, morda celo takrat, ko je za to že praktično prepozno. Se dejansko kdaj zavestno odločimo, da se bomo učili o financah, kot smo se učili matematiko ali kakšen drug predmet v šoli, ali pa na to sploh ne pomislimo?

Večina ljudi ne dojame, da ni pomembno, koliko denarja znaš zaslužiti, temveč koliko si ga sposoben obdržati. Vsi poznamo zgodbe o revežih, ki so zadeli na loteriji – v hipu so obogateli in vse zelo hitro tudi zapravili. Kljub milijonskemu dobitku so se kmalu spet znašli tam, kjer so bili pred zadetkom. Poznamo tudi zgodbe športnikov, ki so v mladosti služili ogromne količine denarja, pri štiridesetih letih pa so spali pod mostovi. Zakaj se to dogaja? Ali lahko rečemo, da je vir vseh finančnih težav finančna nepismenost? Kaj pravzaprav pomeni biti finančno pismen? (Kiyosaki in Lechter, 2009, str. 69–75)

Finančna pismenost je povezana s finančnim, kreditnim in dolžniškim upravljanjem ter znanjem, ki je potrebno za sprejemanje finančno odgovornih odločitev, ki so sestavni del človekovega vsakdana. Finančna pismenost vključuje razumevanje tega, kako deluje osebni proračun, kaj v resnici pomeni uporaba kreditne kartice in kako se izogniti dolgu. Skratka, finančna pismenost vpliva na vsakodnevne težave povprečne družine, ko poskuša uravnotežiti proračun, kupiti dom, financirati izobraževanje otrok in zagotoviti dohodek ob upokojitvi. Pomanjkanje finančne pismenosti ne predstavlja težave le v gospodarstvih v razvoju ali v nerazvitih gospodarstvih. Potrošniki v razvitih ali celo naprednih gospodarstvih prav tako pogosto ne razumejo osnovnih finančnih načel in se posledično niso zmožni pogajati o finančnih instrumentih, ki so jim ponujeni, učinkovito obvladovati finančnih tveganj in se izogniti finančnim težavam. Gospodarstva po vsem svetu, od Koreje, Avstralije do Nemčije, se soočajo s težavami prebivalstva, ki ne razume finančnih osnov. Raven finančne pismenosti se razlikuje glede na stopnjo izobrazbe in dohodka, vendar praksa kaže, da so visoko izobraženi potrošniki z visokimi dohodki lahko prav tako nevedni glede finančnih vprašanj kot manj izobraženi potrošniki z nižjimi dohodki (Zapečnik, 2020, str. 3–4).

Šterman Ivančič (2013, str. 31) pravi, da je finančna pismenost posameznikovo poznavanje in razumevanje finančnih pojmov in veščin, zajema pa tudi motivacijo in samozavest, da uporabi to poznavanje in razumevanje pri sprejemanju učinkovitih odločitev v različnih finančnih kontekstih, da izboljša finančno stanje posameznikov in družbe in da lahko sodeluje v ekonomskih odločitvah.

Srečko Korber (2021) pa je povedal, da je finančna pismenost veščina, ki je mladi ne usvojijo v šolah. Zagovarja dejstvo, da bomo imeli manj stroškov, če znamo »delati« z denarjem, poleg tega pa si bomo prihranili tudi precej skrbi, ki jih povzročajo dolгови ali pomanjkanje denarja. Dodaja tudi, da je znanje o osebnih financah pomembno predvsem zato, da se lahko posvečamo stvarjem, ki so bolj zanimive in ki nas veselijo. Več prostega časa in finančna varnost sta po vsej verjetnosti želja prav vsakega posameznika. Kdo si ne želi, da ne bi imel skrbi zaradi denarja in z njim povezanih stroškov ter da bi lahko več časa v miru posvetil druženju z ljudmi, ki so mu blizu?

Številni potrošniki pogosto ne razumejo financ, prav tako tudi ne razumejo delovanja kreditov in potencialnega vpliva na njihovo finančno stanje. Pravzaprav je pomanjkanje finančnega razumevanja in finančne pismenosti med glavnimi razlogi za nepravilne finančne odločitve in s tem posledično kopičenje dolgov ter pojav naložbenih težav, s katerimi se soočajo številni ljudje po vsem svetu. Nujno potrebnih informacij za dobre finančne odločitve posamezniki pogosto sploh ne pridobijo ali pa se s tem namenom obrnejo na nepooblaščen osebe, ki se velikokrat le izdajajo za finančne svetovalce, v resnici pa prodajajo neugodne rešitve (Zapečnik, 2020, str. 31).

Vsekakor se je treba vprašati tudi, kakšni so dejanski pokazatelji znanja o finančni pismenosti med Slovenci. Na Mojih financah so decembra leta 2010 v sodelovanju s tržnoraziskovalno hišo Ipsos naredili raziskavo, kakršne v Sloveniji še ni bilo. Raziskava se je osredotočala na to, kako znamo Slovenci upravljati z denarjem. Vprašanja v spletni anketi so se nanašala na osnovno poznavanje naložb, zavarovanj, vrednosti denarja in druge podobne tematike. Večina jih je bila povezana z vsakodnevnimi situacijami, v katerih se pogosto znajdemo. Rezultati so pokazali, da so finančno bolj pismeni moški, saj ženske v povprečju niso dosegle niti pozitivne ocene. Glede na starost so se najslabše izkazali mladi med 18. in 29. letom, pri katerih je več kot polovica anketiranih prejela nezadostno oceno. Danes so ti anketiranci stari med 25 in 36 let (Žagar, 2017).

Vsekakor pa v tem poglavju ne smemo prezreti pomembne teme, ki je obravnavana v drugem poglavju in je ključna za razumevanje konteksta, da znanje na področju finančne pismenosti ne pomeni razrešitve življenjskega stanja in okolja, v katerem živijo ljudje v revščini. Zelo pomemben je okvir, ki poudarja medsebojno povezanost družbene neenakosti, revščine, starševstva in tveganja. Revščina in druge strukturne neenakosti so v luči tega poglavja lahko hitro prezrte. Zavedati se moramo vse večjega priznavanja škodljivega vpliva revščine in

politik, ki povečujejo neenakost, in težiti k zagotovitvi jasne utemeljitve, zakaj moramo razvijati zaščitno prakso za ogrožene posameznike, ki temelji na pravicah in pravičnosti. Individualna praksa je pomembna, vendar ne dovolj; strukture in sistemi morajo postaviti revščino in socialno prikrajšanost v središče načrtovanja in razvoja storitev ter se vključiti v smiseln dialog z družinami za razvoj učinkovitejših storitev (Saar-Heiman in Gupta, 2019, str. 2–15).

Če povzamemo, je finančna pismenost skupek znanj z različnih področij, in sicer vlaganja, prava, računovodstva in trženja. Če združimo znanja s teh področij, potem upravljanje z denarjem ne bi več smelo predstavljati težave. Vendar pa vsega tega ne moremo posploševati. Ljudje prihajajo iz različnih življenjskih okolij in nekateri se soočajo in spopadajo z resnično težkimi življenjskimi okoliščinami. Ne moremo trditi, da bo nekdo, ki živi v revščini, z dobro mero znanja o finančni pismenosti zaradi tega lahko obogatel. Vendar pa so finance del vsakdana slehernega posameznika in zato bi se morali zavzeti za večje razumevanje in znanje na tem področju.

1.6. Finančna stiska

Treba se je zavedati, da je za dosego določenega znanja na področju finančne pismenosti temu treba nameniti precej časa, vztrajnosti in volje. Pot do tega, da smo finančno pismeni, ni enostavna. Vendar ko finančno pismenost enkrat do določene mere obvladamo, si lahko s tem znanjem močno olajšamo marsikatero življenjsko obremenitev. To sicer ne pomeni, da lahko zaradi tega ljudje, ki prihajajo iz okolij z nizkim socialno-ekonomskim položajem, to spremenijo. Kljub temu pa lahko določena količina znanja na omenjenem področju morebiti marsikomu olajša razumevanje finančnega sveta in delovanja v njem. Seveda ljudi ne moremo opredeliti kot popolnoma finančno pismene ali nepismene, večina se jih znajde nekje vmes. Pomanjkanje finančne pismenosti je namreč lahko poleg drugih pomembnih razlogov (npr. revščine) eden izmed razlogov, zakaj ljudje doživljajo stanje finančne stiske, in verjetno si je nihče izmed nas ne želi občutiti.

Finančna stiska je stanje, v katerem podjetje ali posameznik ne more ustvariti zadostnih prihodkov, zaradi česar ne more izpolnjevati ali plačevati svojih finančnih obveznosti. To je na splošno posledica visokih fiksnih stroškov, velike stopnje nelikvidnih sredstev ali prihodkov, občutljivih na gospodarske upade. Pri posameznikih lahko do finančne stiske pride zaradi slabega proračuna, prekomerne porabe, previsokega dolga, tožbe ali izgube zaposlitve (McClure, 2021).

Tudi Hayes (2021) finančno stisko opredeljuje kot stanje, v katerem podjetje ali posameznik ne more ustvariti zadostnih prihodkov ali zaradi česar ne more poravnati ali plačati svojih finančnih obveznosti. Posamezniki, ki se soočajo s finančno stisko, se lahko znajdejo v situaciji, ko so njihovi stroški odplačevanja dolgov veliko večji od mesečnih prihodkov. Ti dolgovi ali obveznosti vključujejo predmete, kot so plačila stanovanja, najemnine, avtomobila, kreditne kartice ali računi za komunalne storitve. Pri ljudeh s takšnimi težavami to stanje traja dlje časa in so se lahko na koncu prisiljeni soočiti z zelo neprijetnimi situacijami.

Dandanes lahko prezadolženost doleti prav vsakogar. Vsak se lahko znajde v finančni stiski, takrat pa se lahko začne začarani krog, iz katerega sami morda težko izstopimo. Vse to lahko močno prizadene našo osebno in družinsko življenje, prav tako pa tudi druge medosebne odnose. V tem primeru si lahko želimo le eno, in to je finančna varnost. Kaj pravzaprav ta pojem pomeni?

Finančna varnost se nanaša na duševni mir, ki ga čutite, ko nimate skrbi glede tega, ali bo vaš dohodek zadostoval za kritje vaših stroškov. To tudi pomeni, da imate dovolj prihranjenega denarja za kritje nujnih primerov in prihodnjih finančnih ciljev. Ko ste finančno varni, se vaša raven stresa zmanjša, tako da se lahko osredotočite na druga vprašanja (Zapečnik, 2020, str. 31–33).

Skoraj vse raziskave, opravljene na to temo v zadnjih nekaj letih, kažejo, da večina posameznikov ne more dokazati finančne varnosti, predvsem za njihova upokojitvena leta. To samo poudarja dejstvo, da je doseganje finančne varnosti zahteven proces, ki zahteva skrbno načrtovanje in spremljanje. Seveda finančna varnost različnim ljudem pomeni različne stvari. Vendar to pravzaprav pomeni imeti dovolj finančnih sredstev za pokritje vaših stroškov, nujnih primerov in upokojitve, ne da bi vas skrbelo, da bo zmanjkalo denarja (Appleby, 2021).

Osebne finance so neločljivo povezane z našimi življenji. Če se zanje in za znanje, povezano z njimi, ne zanimamo, so posledice lahko precej neprijetne. Mladostniki običajno prejemajo žepnino, štipendijo ali opravljajo študentsko delo, za katero dobijo plačilo. Sicer v vseh treh primerih največkrat ne gre za visoke zneske, vendar pa to ne pomeni, da znanje za upravljanje z denarjem ni pomembno, torej v kolikor upravljamo z manjšimi količinami denarja. Ne smemo pozabiti, da če ne znamo upravljati z manjšo količino denarja, tudi večje po vsej verjetnosti ne bomo obvladovali. Če želimo biti finančno varni in ne želimo priti v stanje finančne stiske, je pomembno, da začnemo graditi na znanju s področja finančne pismenosti. Od posameznikov

samih je torej odvisno, ali se bodo začeli izobraževati ali pa bodo (še naprej) sprejemali napačne finančne odločitve.

2. Opredelitev problema

Danes pod vplivom različnih situacij in pritiskov doživljamo stres skorajda na vsakem koraku. Govorimo o eni izmed največjih zdravju škodljivih nevarnosti, ki se ji nihče ne more izogniti. Dejstvo je, da je stres neizogiben del našega življenja. Razlogi za doživljanje stresa so različni, osebno pa me je še posebej pritegnil en specifičen vidik. Opazila sem, da veliko študentov opravlja študentsko delo, in v pogovorih s sovrstniki smo se velikokrat dotaknili teme finančnih težav. Menim, da je pomanjkanje denarja velikokrat vzrok za doživljanje stresa, in moja želja je raziskati, kako je to prisotno med študentsko populacijo. Ule (2008, str. 131) trdi, da je mladost družbeno regulirano življenjsko obdobje prehoda in poseben socialni prostor, kjer se mladi oblikujejo in ki ni zgolj stvar posameznika, ampak je tudi življenjsko področje, ki mladim omogoča primerjavo in izmenjavo izkušenj, posploševanje kulturnih vzorcev in porabe ter preživljanja prostega časa. Menim, da dajemo premalo poudarka na to, kako pomembno je, da poskrbimo za svoje zdravje, tako psihično kot fizično.

Hitro sem si začela postavljati številna vprašanja, predvsem sem začela razmišljati o doživljanju stresa v povezavi s finančnimi težavami med študenti. Looker in Gregson (1993, str. 31) stres opredelita kot neskladje med dojemanjem zahtev na eni strani in sposobnostjo za obvladovanje zahtev na drugi strani. Hayes (2021) finančno stisko opredeljuje kot stanje, v katerem podjetje ali posameznik ne more ustvariti zadostnih prihodkov ali ne more poravnati ali plačati svojih finančnih obveznosti.

Zanima me predvsem povezanost med doživljanjem stresa pri študentih zaradi finančnih težav in pomanjkanjem denarja ter razlogi, zaradi katerih se študentje odločijo za opravljanje študentskega dela. To je začasno in občasno delo dijakov in študentov, ena izmed fleksibilnih oblik dela, namenjena specifično mladim, ki so vključeni v proces izobraževanja in si želijo vključitve na trg dela, tako iz finančnih razlogov kot zaradi pridobivanja delovnih izkušenj in kompetenc (Študentska organizacija Slovenije, 2020). Tudi sama sem tekom celotnega študija opravljala in še opravljam študentsko delo in menim, da je tej temi in njeni povezanosti z omenjenimi drugimi temami posvečeno premalo pozornosti. Z raziskavo želim ugotoviti, kakšna povezanost obstaja med doživljanjem finančne stiske in doživljanjem stresa med študentsko populacijo.

2.1. Raziskovalna vprašanja

1. Koliko anketiranih študentov je tekom študija že bilo v stanju finančne stiske?

2. Koliko anketiranih študentov, ki so bili v stanju finančne stiske, meni, da so zaradi tega doživljali stres?
3. Koliko anketiranih študentov, ki so študentsko delo opravljali tekom študijskih obveznosti vsaj 31 dni, ne glede na to, ali so ga opravljali strnjeno ali v več različnih obdobjih, meni, da so doživljali stres zaradi usklajevanja študijskih obveznosti in študentskega dela?
4. Koliko anketiranih študentov meni, da bi doživljali manj stresa, povezanega s finančno varnostjo, v kolikor bi imeli več znanja na področju finančne pismenosti?
5. Koliko anketiranih študentov se je želelo vključiti v eno izmed prostočasnih aktivnosti in tega niso storili zaradi finančnih razlogov?

2.2. Hipoteze

H1: Več kot polovica anketiranih študentov (51 %) je tekom študija že bila v stanju finančne stiske.

H2: Večina anketiranih študentov (80 %), ki so bili v stanju finančne stiske, meni, da so zaradi tega doživljali stres.

H3: Večina anketiranih študentov (80 %), ki so študentsko delo opravljali tekom študijskih obveznosti vsaj 31 dni, ne glede na to, ali so ga opravljali strnjeno ali v več različnih obdobjih, meni, da so doživljali stres zaradi usklajevanja študijskih obveznosti in študentskega dela.

H4: Večina anketiranih študentov (80 %) meni, da bi doživljali manj stresa, povezanega s finančno varnostjo, v kolikor bi imeli več znanja na področju finančne pismenosti.

H5: Moški del študentske populacije, vključene v raziskavo, se pogosteje izobražuje na področju finančne pismenosti kot ženski del študentske populacije, vključene v raziskavo.

H6: Več kot polovica anketiranih študentov (51 %) se ne vključi v eno izmed prostočasnih aktivnosti zaradi finančnih razlogov.

2.3. Operacionalizacija

Prva hipoteza bo potrjena, če bo več kot polovica (51 %) anketiranih študentov na vprašanje, ali so tekom študija že bili v stanju finančne stiske, odgovorila pritrdilno.

Druga hipoteza bo potrjena, če bo več kot 80 % anketiranih študentov, ki so na vprašanje, ali so že bili v finančni stiski, in na vprašanje, ali so zaradi tega doživljali stres, odgovorilo pritrdilno.

Tretja hipoteza bo potrjena, če bo več kot 80 % anketiranih študentov odgovorilo pritrdilno na naslednje vprašanje: »Če si pri 3. vprašanju odgovoril/-a z odgovorom C ali D, ali meniš, da (si) zaradi usklajevanja študijskih obveznosti in študentskega dela doživljal/-a stres?«

Četrta hipoteza bo potrjena, če bo več kot 80 % anketiranih študentov na vprašanje glede mnenja o povezanosti med doživljanjem stresa zaradi finančne varnosti in znanjem na področju finančne pismenosti odgovorilo pritrdilno.

Peta hipoteza bo potrjena, če bo pri vprašanju s petstopenjsko lestvico o tem, kako pogosto se anketiranci izražajo na področju finančne pismenosti, pri čemer 1 pomeni nikoli in 5 vedno, večji delež odgovorov z označenimi višjimi vrednostmi (npr. 4 in 5) pri anketiranem moškem delu študentske populacije kot pri ženskem delu študentske populacije, vključene v raziskavo.

Šesta hipoteza bo potrjena, če bo več kot polovica (51 %) anketiranih študentov na vprašanje o najbolj pomembnem razlogu za neuresničene želje po vključitvi v prostčasno aktivnost navedla kakršenkoli razlog, ki bo povezan s financami.

3. Metodologija

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava je kvantitativna (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 85), saj sem zbirala predvsem številčne podatke, ki sem jih pridobila s pomočjo anketnega vprašalnika. Podatke, ki sem jih pridobila, sem preštela in kvantitativno analizirala.

Raziskava, ki sem jo izvedla, je tudi deskriptivna oziroma opisna, saj je njen namen količinsko (kvantitativno) opredeliti osnovne značilnosti proučevanega pojava (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 81). Z raziskavo sem skušala čim bolj natančno ugotoviti značilnosti povezanosti med doživljanjem stresa in doživljanjem finančne stiske.

3.2. Spremenljivke

Preglednica 3.1 Spremenljivke

Ime spremenljivke	Indikator/-ji	Modalitete
Opravljanje študentskega dela	Odgovor na vprašanje na vprašalniku: »Si že kadarkoli opravljal/-a ali trenutno opravljaš študentsko delo?«	- Da - Ne
Časovna doba opravljanja študentskega dela	Odgovor na vprašanje na vprašalniku: »Koliko časa do zdaj si opravljal/-a študentsko delo? V čas študentskega dela se štejejo vsi dnevi opravljanja dela, ne glede na to, ali si študentsko delo opravljal/-a strnjeno ali v več različnih obdobjih.«	- Nikoli nisem opravljal/-a študentskega dela. - Manj kot 31 dni - 31 dni do 3 mesece - 3 mesece do 6 mesecev - 6 mesecev ali več
Opravljanje študentskega dela glede na časovno obdobje študijskih obveznosti ali počitnic	Odgovor na vprašanje na vprašalniku: »Si študentsko delo opravljal/-a samo med počitnicami ali tudi tekom študijskih obveznosti (tako, da si moral/-a usklajevati študentsko delo in obveznosti na fakulteti)?«	- Nikoli nisem opravljal/-a študentskega dela. - Študentsko delo sem opravljal/-a samo med počitnicami. - Študentsko delo sem opravljal/-a samo tekom študijskih obveznosti na fakulteti. - Študentsko delo sem opravljal/-a tako med počitnicami kot tudi tekom študijskih obveznosti na fakulteti.
Mnenje o doživljanju stresa zaradi usklajevanja študentskega dela in študijskih obveznosti	Odgovor na vprašanje na vprašalniku: »Če si pri 3. vprašanju odgovoril/-a z odgovorom C ali D, ali meniš, da (si) zaradi usklajevanja študijskih obveznosti in	- Da - Ne - Ne vem

	študentskega dela doživljal/-a stres?«	
Želja po vključitvi v prostočasno aktivnost	Odgovor na vprašanje na vprašalniku: »Si tekom študija imel/-a željo, da bi se vključil/-a v kakšno prostočasno aktivnost? Prostočasna aktivnost je mišljena kot katerakoli aktivnost, ki ni vezana na obveznosti študijskega procesa, torej športne, kulturne, glasbene, izobraževalne in druge dejavnosti.«	- Da - Ne
Uresničitev želje po vključitvi v prostočasno aktivnost	Odgovor na vprašanje na vprašalniku: »Ali si uresničil/-a to željo?«	- Da - Ne - Nikoli nisem imel/-a te želje.
Najpomembnejši razlog za neuresničitev želje po vključitvi v prostočasno aktivnost	Odgovor na vprašanje na vprašalniku: »Če si na 6. vprašanje odgovoril/-a z NE, prosim, navedi najpomembnejši razlog, zaradi katerega se (še) nisi vključil/-a v prostočasno aktivnost. Obkroži/navedi samo en odgovor, ki predstavlja najpomembnejši razlog.«	a) Pomanjkanje časa b) Nizka samopodoba c) Prostočasna aktivnost se izvaja izven mojega kraja. d) Ponudba prostočasnih aktivnosti ne ustreza mojim željam. e) Cena prostočasne aktivnosti zame predstavlja prevelik strošek. f) Drugo:
Finančna stiska	Odgovor na vprašanje na vprašalniku: »Ali si tekom študija že bil/-a v stanju finančne stiske?«	- Da - Ne
Mnenje o doživljanju stresa zaradi finančne stiske	Odgovor na vprašanje na vprašalniku: »Če si na 8. vprašanje odgovoril/-a z DA, ali meniš, da si zaradi tega doživljal/-a stres?«	- Da - Ne - Ne vem
Iskanje pomoči v primeru finančne stiske	Odgovor na vprašanje na vprašalniku: »Na koga si se obrnil/-a po pomoč v primeru finančne stiske oziroma če si potreboval/-a denar? Možnih je več odgovorov.«	- Nisem bil/-a v stanju finančne stiske oziroma nisem potreboval/-a denarja. - Na družinskega člana. - Na prijatelja/-ico. - Na znanca/-ko.

		- Na sošolca/-ko. - Na sodelavca/-ko. - Finančno stisko zadržim zase. - Drugo:
Mnenje o finančni pismenosti študentov	Odgovor na vprašanje na vprašalniku: »V kolikšni meri smo po tvojem mnenju študentje (gledano kot celota) finančno pismeni?«	5 – odlično 4 – prav dobro 3 – dobro 2 – zadostno 1 – nezadostno
Zadovoljstvo z znanjem finančne pismenosti	Odgovor na vprašanje na vprašalniku: »Kako zadovoljen/-na si z znanjem, ki ga imaš na področju finančne pismenosti?«	- Zelo nezadovoljen/-na - Nezadovoljen/-na - Niti nezadovoljen/-na niti zadovoljen/-na - Zadovoljen/-na - Zelo zadovoljen/-na
Pogostost izobraževanja na področju finančne pismenosti	Odgovor na vprašanje na vprašalniku: »Kako pogosto se izobražuješ na področju finančne pismenosti?«	1 – nikoli 2 – redko 3 – občasno 4 – pogosto 5 – vedno
Mnenje o povezanosti med doživljanjem stresa zaradi finančne varnosti in znanjem na področju finančne pismenosti	Odgovor na vprašanje na vprašalniku: »Ali meniš, da bi doživljal/-a manj stresa, povezanega s finančno varnostjo, v kolikor bi imel/-a več znanja na področju finančne pismenosti?«	- Da - Ne - Ne vem
Spol	Odgovor na vprašanje na vprašalniku glede spola	- Moški - Ženski - Nebinarni
Letnik študija	Odgovor na vprašanje na vprašalniku o letniku študija	- Dodiplomski študij (obkroži): 1. 2. 3. 4. dodatno leto/absolvent - Podiplomski študij (obkroži): 1. 2. dodatno leto/absolvent - Enoviti študij (obkroži): 1. 2. 3. 4. 5.

3.3. Merski instrument in viri podatkov

Merski instrument, ki sem ga uporabila v raziskavi, je anketni vprašalnik, ki je sestavljen iz šestnajstih vprašanj. Na začetku vprašalnika sem podala osnovne informacije o sebi, vprašalniku in o tem, kaj želim z danim vprašalnikom izvedeti. V nagovoru sem posameznike povabila k izpolnjevanju ankete. Podala sem tudi svojo elektronsko pošto, v kolikor bi me kdo v zvezi s katerim od vprašanj želel kontaktirati. Gre za anonimen in prostovoljen vprašalnik, ki sem ga izbrala, ker se mi zdi najprimernejši za zbiranje številčnih podatkov. Pri sestavljanju vprašalnika sem si pomagala s pregledano literaturo. Vprašalnik je priložen kot priloga.

Vprašanja sem sestavila sama, pregledala in popravila jih je mentorica. Vprašanja si vsebinsko sledijo tako, da se teme med seboj po vrsti in tekoče dopolnjujejo in anketiranca vodijo skozi anketo. Pri treh vprašanjih so obrazloženi trije pojmi, in sicer finančna stiska, finančna pismenost in finančna varnost. To je potrebno, da lahko anketiranec popolnoma razume anketno vprašanje, saj bi v nasprotnem primeru lahko prišlo do napačnega pojmovanja omenjenih pojmov ali nepotrebne zmede. Na koncu sta dva demografska vprašanja glede spola in letnika študija. Prvih štirinajst vprašanj se vsebinsko navezuje na tematiko, ki sem jo raziskovala. Vprašanja, ki sem jih zastavila, so zaprtega tipa. To pomeni, da so odgovori že vnaprej podani, vprašani pa izbere tistega, ki se mu zdi najbolj ustrezen. Vprašanja zaprtega tipa je tudi lažje kvantitativno obdelati in primerjati med seboj (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 244–245). Pri enem vprašanju je bilo možnih več odgovorov, dva vprašanja pa sta vsebovala petstopenjsko lestvico. Na koncu vprašalnika sem dodala še zahvalo za sodelovanje.

3.4. Opredelitev enot raziskovanja – populacija, vzorec

Populacijo v moji raziskavi predstavljajo študentje, ki so v študijskem letu 2021/2022 redno vpisani na fakulteto, ki spada pod katerokoli slovensko univerzo. Stvarni pogoj je, da oseba obiskuje reden študijski program, časovni pogoj, da je to v letošnjem študijskem letu, krajevni pogoj pa, da gre za fakulteto v Sloveniji.

V raziskavo nisem mogla zajeti vseh študentov in študentk, zato je bilo potrebno vzorčenje. Vzorec predstavljajo študentje, ki so v študijskem letu 2021/2022 redno vpisani na fakulteto, ki spada pod Univerzo v Ljubljani. Ljubljanske fakultete namreč obiskujejo študentje iz cele Slovenije, kar omogoča raznolikost odgovorov.

Vzorec, ki sem ga uporabila pri raziskovanju, je neslučajnostni, saj vsi iz opisane populacije niso imeli enake možnosti, da bi bili izbrani v vzorec. Vzorec je priročen, ker je raziskava izvedena na skupini ljudi, ki mi je bila najbolj dostopna (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009,

str. 153). Enote raziskave so bili naključni obiskovalci spletne ankete, torej tisti študentje in študentke, ki so bili nanjo pripravljeni odgovoriti in so imeli dostop do spletne platforme Facebook, Messenger, Instagram ali Whatsapp. Cilj je bil zbrati vsaj 100 popolno rešenih vprašalnikov, kar je bilo preseženo, saj mi je na anketni vprašalnik v celoti odgovorilo 153 oseb, od tega 98 oseb ženskega spola in 55 oseb moškega spola.

3.5. Zbiranje podatkov

Podatke sem zbrala s pomočjo spletne ankete na strani za spletno anketiranje Ika Arnes. Na ta način sem podatke lahko zbrala najhitreje, hkrati pa mi to ni povzročalo nobenih stroškov. Zbiranje podatkov je potekalo v obdobju med koncem marca in začetkom aprila 2022. V vprašalniku sem se najprej predstavila, nato sem opisala bistvo moje raziskave in nadaljevala z vprašanji. Pri moji metodi je šlo za standardizirano metodo, kar pomeni, da sem imela že vnaprej do potankosti izdelan vprašalnik, vsi vprašani pa so imeli zastavljena ista vprašanja na enak način. Moja metoda je torej standardizirana oblika ankete, sama pa sem bila na voljo tudi za morebitna vprašanja prek mojega e-poštnega naslova, ki sem ga navedla na prvi strani vprašalnika. Povezavo do ankete sem večkrat delila po socialnih omrežjih in po različnih relevantnih spletnih skupinah ter za deljenje ankete prosila tudi prijatelje in sorodnike. Vprašalnik je anonimen, rezultati pa so bili uporabljeni zgolj za raziskovalne namene moje diplomske naloge. Z zbiranjem podatkov sem prekinila, ko je bilo doseženo zadostno število anketirancev za obdelavo podatkov.

3.6. Obdelava in analiza podatkov

Moja raziskava je kvantitativna, zato je tudi analiza oziroma obdelava gradiva kvantitativna. Podatke, ki sem jih pridobila, sem pregledala in obdelala z računalniškimi programi Microsoft Excel, Microsoft Word in Ika, kamor sem zaradi lažje obdelave gradiva vnesla vse vrnjene vprašalnike. Z obdelavo podatkov sem začela, ko sem imela zbrane vse podatke. Kvantitativne podatke sem prikazala s pomočjo grafikonov – tortnih in stolpčnih. Uporabila sem tudi preglednico, v kateri sem prikazala zastopanost številčnosti študentov, ki obiskujejo posamezne letnike na različnih stopnjah študija. Grafikone in preglednico sem uporabila, da so rezultati bolj pregledni in slikoviti. Pri zbranih podatkih sem izračunala povprečja in odstotke razredov. Na koncu sem podatke interpretirala v Microsoft Wordu.

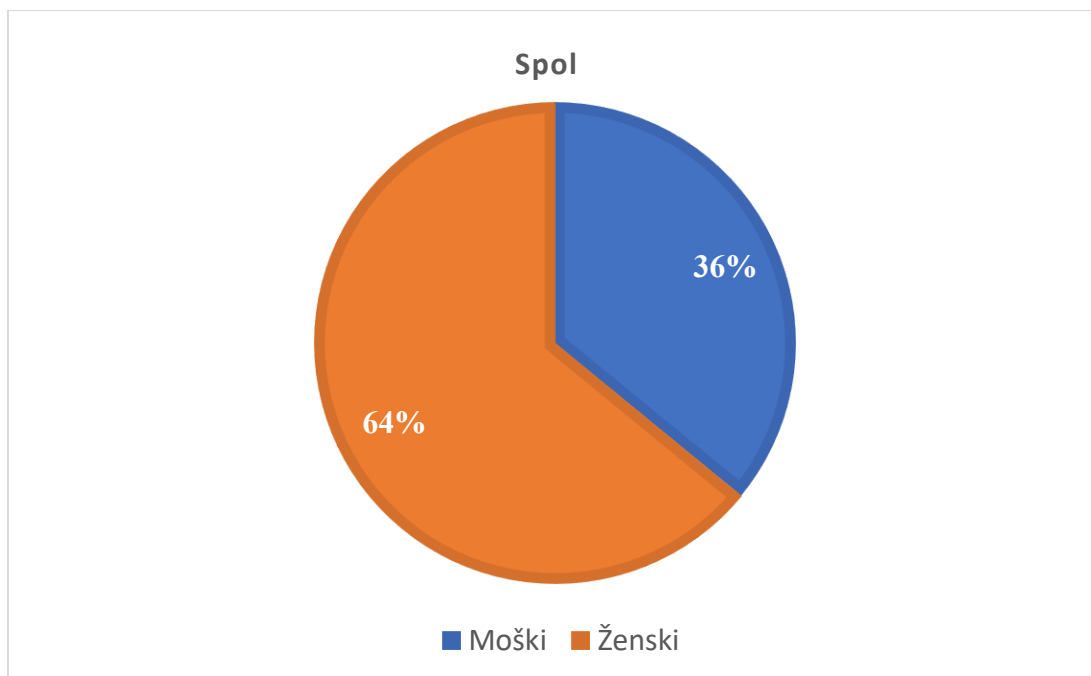
4. Rezultati

Kot sem omenila že v prejšnjem poglavju, je bilo popolno rešenih 153 vprašalnikov. Pri treh vprašanjih (4., 7. in 9. vprašanju) je bilo število odgovorov nekoliko nižje, saj so bila ta vprašanja pogojena z odgovori na vprašanja pred njimi. Rezultate bom prikazala po vrsti, kot si sledijo vprašanja na vprašalniku, spremenila bom le to, da bom najprej začela s prikazom vprašanj, ki so demografske narave. Da ne bi prišlo do nejasnosti pri rabi spola, opozarjam, da sem pri rezultatih pisala v moškem spolu, torej sem uporabljala besedo študentje za vse, ki so rešili anketni vprašalnik, ne glede na to, ali so ženskega ali moškega spola.

SPOL

Vprašalnik o povezanosti med doživljanjem finančne stiske in doživljanjem stresa med študentsko populacijo je izpolnilo 153 rednih študentov, ki obiskujejo eno izmed fakultet, ki spada pod Univerzo v Ljubljani. V raziskavi je sodelovalo 98 (64 %) oseb ženskega spola in 55 (36 %) oseb moškega spola. Oseb, ki bi se pri spolu opredelile kot nebinarne, ni bilo.

Graf 4.1 Spol

LETNIK ŠTUDIJA

Odgovore pri vprašanju glede letnika študija sem ločila glede na to, ali obiskujejo dodiplomski, podiplomski ali enoviti magistrski študij. Zaradi večje preglednosti sem podatke prikazala s pomočjo tabele. Kot lahko razberemo iz tabele, prvi letnik dodiplomskega študija obiskuje 22 (14 %) anketiranih študentov, drugi letnik 13 (9 %), prav tako tudi tretji letnik obiskuje 13 (9 %) anketiranih študentov, četrti letnik 23 (15 %) in dodatno leto 20 (13 %) anketiranih

študentov. Na podiplomskem študiju obiskuje prvi letnik 23 (15 %), drugi letnik 12 (8 %) in dodatno leto 18 (12 %) anketiranih študentov. Na enovitem magistrskem študiju prvi letnik obiskuje 1 (1 %) anketiranec, četrti letnik 5 (3 %) anketirancev, peti letnik 1 (1 %) in šesti letnik prav tako 1 (1 %) od anketiranih študentov. Skupaj je torej 153 anketiranih študentov, ki obiskujejo različne letnike znotraj različnih programov.

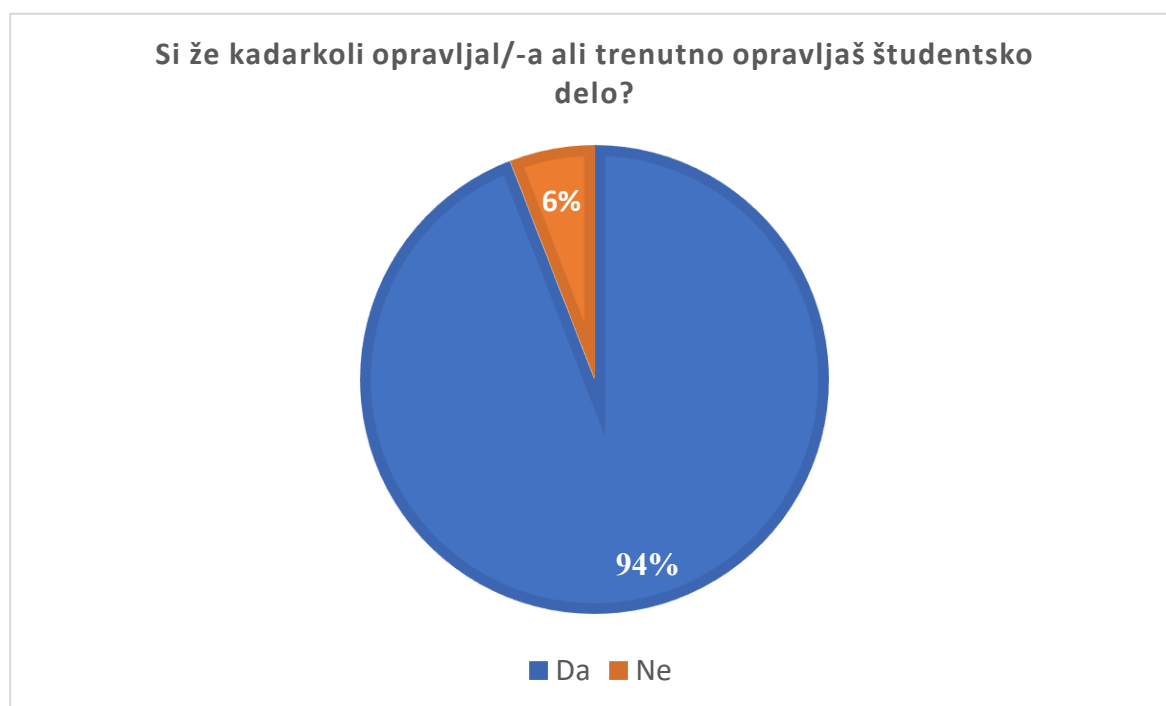
Preglednica 4.1 Letnik študija

Letnik študija							
	1. letnik	2. letnik	3. letnik	4. letnik	5. letnik	6. letnik	dodatno leto
dodiplomski študij	22	13	13	23	/	/	20
	14 %	9 %	9 %	15 %	/	/	13 %
podiplomski študij	23	12	/	/	/	/	18
	15 %	8 %	/	/	/	/	12 %
enoviti študij	1	/	/	5	1	2	/
	1 %	/	/	3 %	1 %	1 %	/

OPRAVLJANJE ŠTUDENTSKEGA DELA

Na prvo vprašanje, ali so anketirani študentje že kadarkoli opravljali ali trenutno opravljajo študentsko delo, jih je kar 144 (94 %) odgovorilo pritrdilno in le 9 (6 %) nikalno. Slednje lahko razberemo tudi s prikazanega grafa.

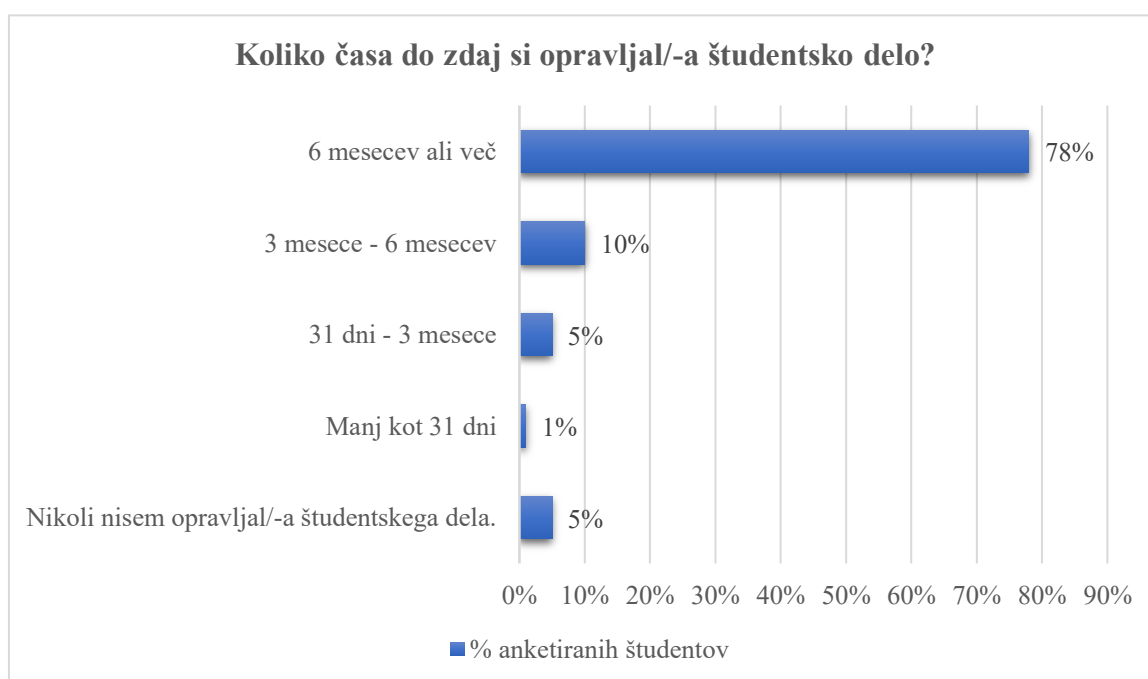
Graf 4.2 Opravljanje študentskega dela

ČASOVNA DOBA OPRAVLJANJA ŠTUDENTSKEGA DELA

Pri drugem vprašanju sem anketiranim študentom postavila vprašanje, koliko časa do zdaj so opravljali študentsko delo. Pri tem sem poudarila, da se v čas opravljanja študentskega dela štejejo vsi dnevi opravljanja dela, ne glede na to, ali so študentsko delo opravljali strnjeno ali v več različnih obdobjih. Podala sem pet različnih odgovorov in rezultati so bili sledeči; 7 (5 %) anketiranih študentov je obkrožilo odgovor, da še nikoli niso opravljali študentskega dela. Samo 2 (1 %) anketirana študenta sta študentsko delo opravljala manj kot 31 dni. 8 (5 %) anketiranih študentov je slednjega opravljalo v obdobju 31 dni do 3 mesecev. Nekoliko več, in sicer 16 (10 %) anketiranih študentov, jih je študentsko delo opravljalo od 3 do 6 mesecev in kar 120 (78 %) anketiranih študentov je študentsko delo do zdaj opravljalo 6 mesecev ali več.

Graf 4.3 Časovna doba opravljanja študentskega dela

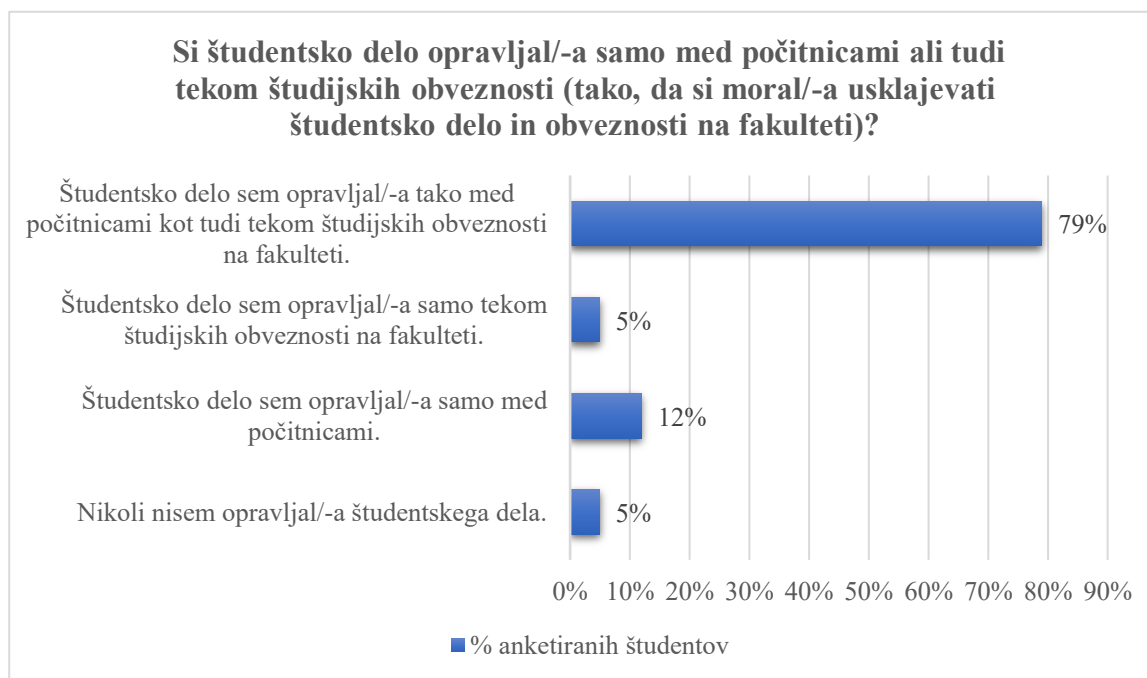

OPRAVLJANJE ŠTUDENTSKEGA DELA GLEDE NA ČASOVNO OBDOBJE ŠTUDIJSKIH OBVEZNOSTI ALI POČITNIC

Pri tretjem vprašanju so študentje odgovarjali na vprašanje, ali so študentsko delo opravljali samo med počitnicami ali tudi tekom študijskih obveznosti, in sicer tako, da so v tem primeru morali usklajevati študentsko delo in obveznosti na fakulteti. Odgovor, da nikoli niso opravljali študentskega dela, je obkrožilo 7 (5 %) anketiranih študentov, kar se sklada s številom odgovorov enakega odgovora pri prejšnjem vprašanju. Odgovor, da so študentsko delo opravljali samo med počitnicami, je obkrožilo 18 (12 %) anketiranih študentov. Takšnih, ki so študentsko delo opravljali samo tekom študijskih obveznosti na fakulteti, je bilo 7 (5 %). Kar

121 (79 %) anketiranih študentov pa je odgovorilo, da so študentsko delo opravljali tako med počitnicami kot tudi tekom študijskih obveznosti na fakulteti.

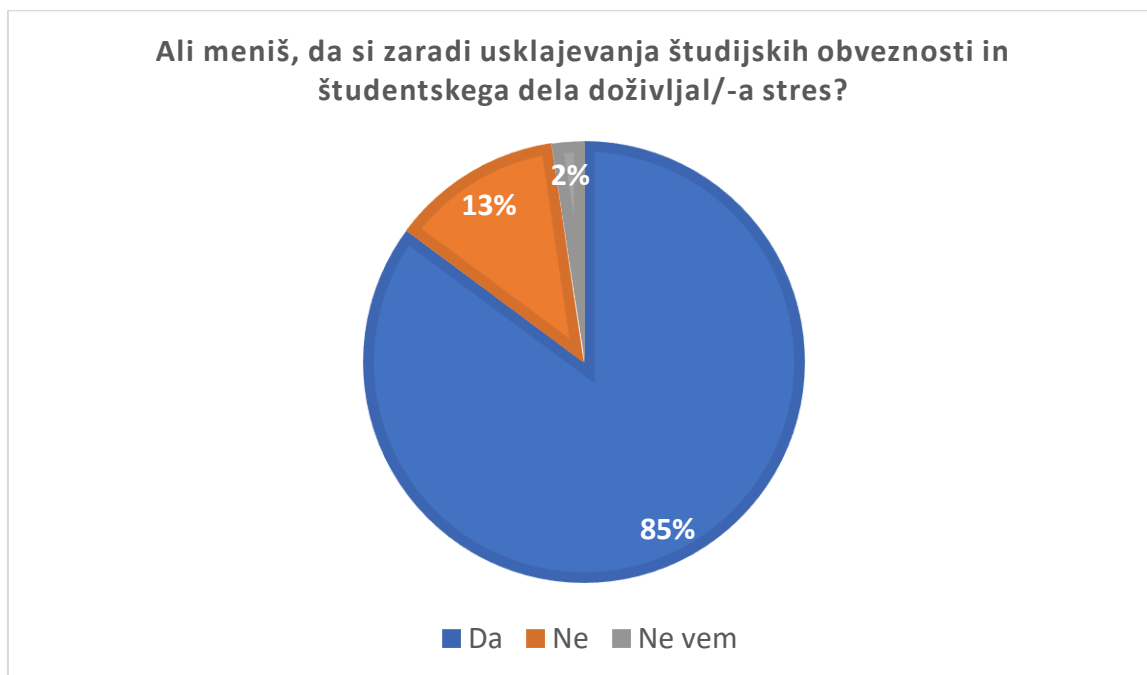
Graf 4.4 Opravljanje študentskega dela glede na časovno obdobje študijskih obveznosti ali počitnic

MNENJE O DOŽIVLJANJU STRESA ZARADI USKLAJEVANJA ŠTUDENTSKEGA DELA IN ŠTUDIJSKIH OBVEZNOSTI

Četrto vprašanje je bilo pogojeno s tretjim, saj so nanj odgovarjali samo tisti študentje, ki so pri prejšnjem vprašanju odgovorili z odgovorom, da so študentsko delo opravljali samo tekom študijskih obveznosti na fakulteti, ali z odgovorom, da so študentsko delo opravljali tako med počitnicami kot tudi tekom študijskih obveznosti na fakulteti. Slednje je bilo pomembno, saj je bilo vprašanje naslednje: »Če si pri 3. vprašanju odgovoril/-a z odgovorom C ali D (zgoraj zapisanima odgovoroma), ali meniš, da si zaradi usklajevanja študijskih obveznosti in študentskega dela doživljal/-a stres?« Trije anketirani študentje so se pri odgovarjanju zmotili, saj so na vprašanje odgovorili kljub temu, da pri tretjem vprašanju niso odgovorili z odgovorom C ali D, in jih zato pri rezultatih nisem upoštevala. Na vprašanje je tako skupaj odgovorilo 128 anketiranih študentov, odgovori pa so sledeči; kar 109 (85 %) anketiranih študentov je zaradi usklajevanja študijskih obveznosti in študentskega dela doživljalo stres, 16 (13 %) anketiranih študentov je mnenja, da zaradi slednjega ne doživljajo stresa, 3 (2 %) pa ne vedo, ali zaradi tega doživljajo stres ali ne.

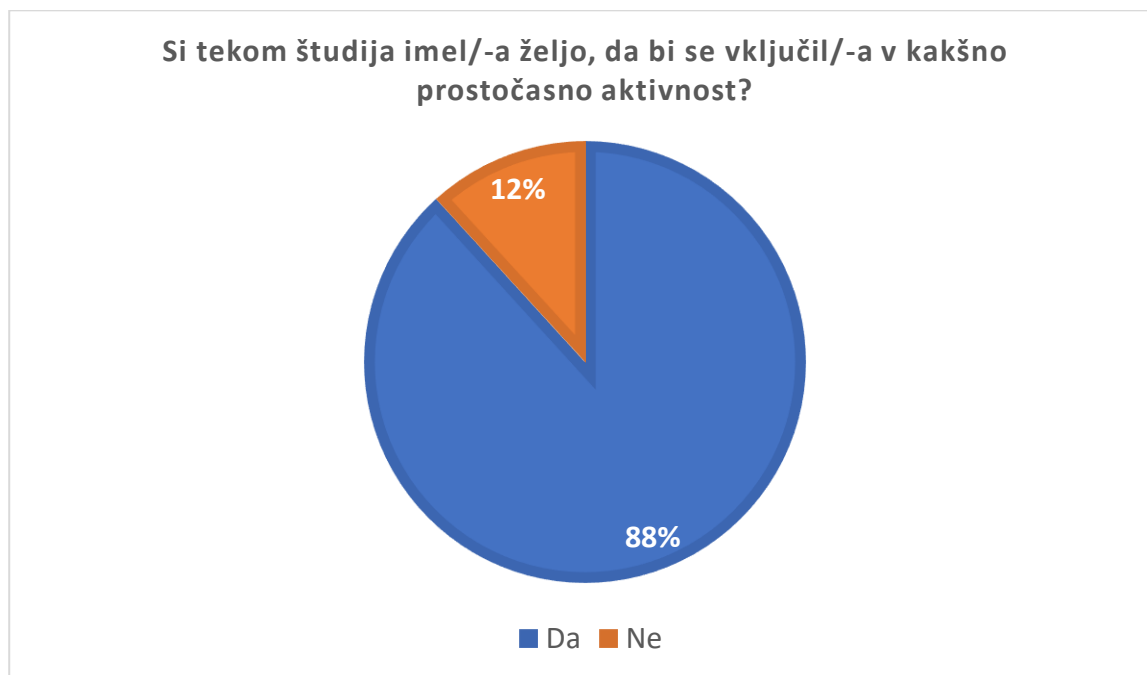
Graf 4.5 Mnenje o doživljanju stresa zaradi usklajevanja študentskega dela in študijskih obveznosti

ŽELJA PO VKLJUČITVI V PROSTOČASNO AKTIVNOST

Pri petem vprašanju me je zanimalo, ali so anketirani študentje tekom študija imeli željo, da bi se vključili v kakšno prostočasno aktivnost. Pri tem sem v samem vprašanju, da ne bi morebiti prišlo do napačne razlage ali zmede glede izraza prostočasna aktivnost, slednjo tudi opredelila kot katerokoli aktivnost, ki ni vezana na obveznosti študijskega procesa, torej športne, kulturne, glasbene, izobraževalne in druge dejavnosti. Na to vprašanje je kar 135 (88 %) anketiranih študentov odgovorilo z da, le 18 (12 %) študentov pa z ne.

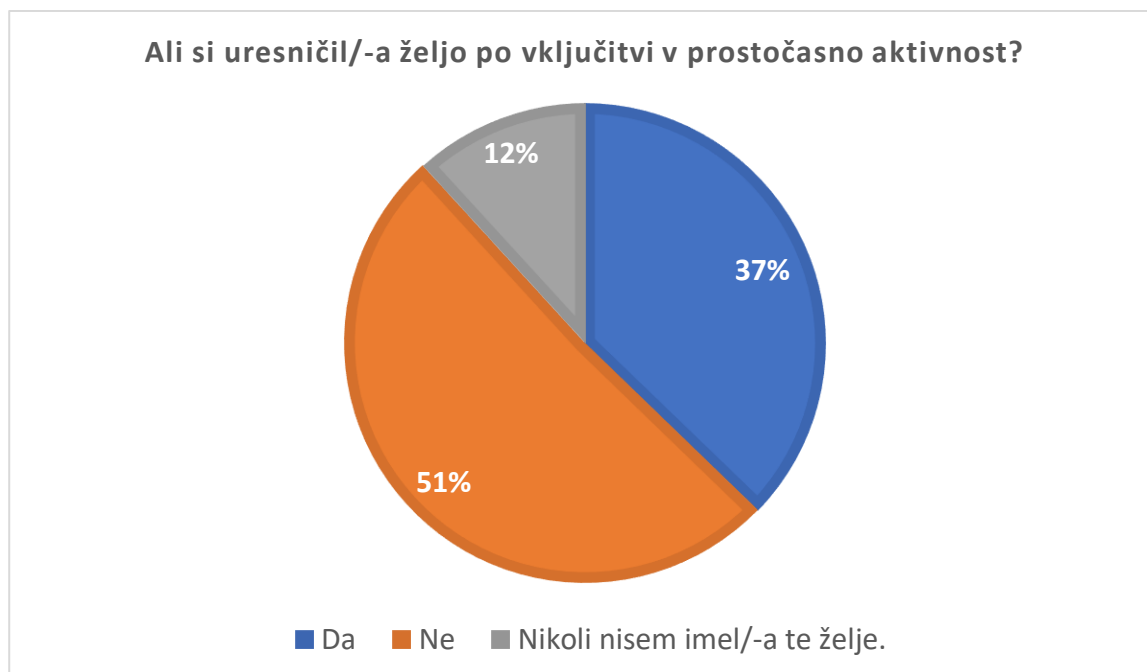
Graf 4.6 Želja po vključitvi v prostočasno aktivnost

URESNIČITEV ŽELJE PO VKLJUČITVI V PROSTOČASNO AKTIVNOST

Šesto vprašanje se je navezovalo na peto, vendar pa so nanj odgovarjali vsi anketirani študentje, saj so bili odgovori podani na način, da je bilo to izvedljivo. Anketiranim študentom sem tako postavila vprašanje, ali so uresničili željo po vključitvi v prostočasno aktivnost. Odgovor, da nikoli niso imeli te želje, je obkrožilo 18 (12 %) anketiranih študentov. 78 (51 %) anketiranih študentov omenjene želje ni uresničilo, 57 (37 %) pa jih je slednjo željo uresničilo.

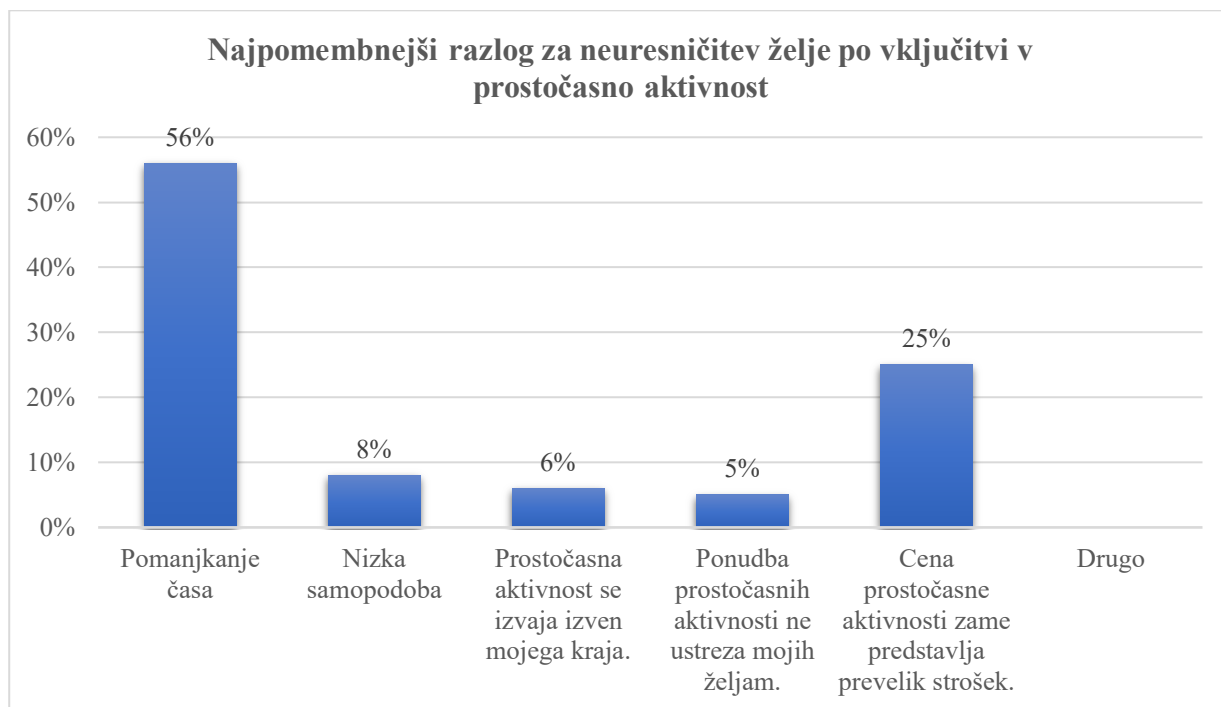
Graf 4.7 Uresničitev želje po vključitvi v prostočasno aktivnost

NAJPOMEMBNEJŠI RAZLOG ZA NEURESNIČITEV ŽELJE PO VKLJUČITVI V PROSTOČASNO AKTIVNOST

Sedmo vprašanje je bilo pogojeno s šestim, saj so nanj odgovarjali samo tisti anketirani študentje, ki so pri šestem vprašanju obkrožili odgovor ne. Kljub temu je prišlo do odstopanja, saj so 3 anketirani študentje kljub temu, da na šesto vprašanje niso odgovorili z ne, odgovorili na podano vprašanje. Zaradi nepravilnosti njihovih odgovorov nisem upoštevala. Skupaj je tako na sedmo vprašanje odgovorilo 78 anketiranih študentov. Vprašanje se je glasilo: »Če si na 6. vprašanje odgovoril/-a z NE, prosim, navedi najpomembnejši razlog, zaradi katerega se (še) nisi vključil/-a v prostočasno aktivnost. Obkroži/navedi samo en odgovor, ki predstavlja najpomembnejši razlog.« Podanih je bilo šest odgovorov, kot šesti odgovor je bila pod drugo dana možnost, da zapišejo lasten razlog, v kolikor ga morebiti niso našli v ostalih navedenih odgovorih. Odgovori anketiranih študentov so bili sledeči, in sicer jih je kar 44 (56 %) kot najpomembnejši razlog navedlo pomanjkanje časa, 6 (8 %) jih je obkrožilo nizko samopodobo, 5 anketiranih študentov (6 %) je obkrožilo, da se prostočasna aktivnost izvaja izven njihovega kraja, za 4 (5 %) ponudba prostočasnih aktivnosti ne ustreza njihovim željam, za 17 (22 %) cena slednje predstavlja prevelik strošek. 2 (3 %) sta pod drugo navedla lastne razloge, in sicer je prvi navedel prenizek dohodek, drugi pa premalo denarja. Odgovora, podana pod drugo, sem zaradi njune narave dodala k številu anketiranih študentov, ki so odgovorili, da cena prostočasne aktivnosti predstavlja prevelik strošek. Tako je pri slednjem odgovoru skupaj 19 (25 %) anketiranih študentov.

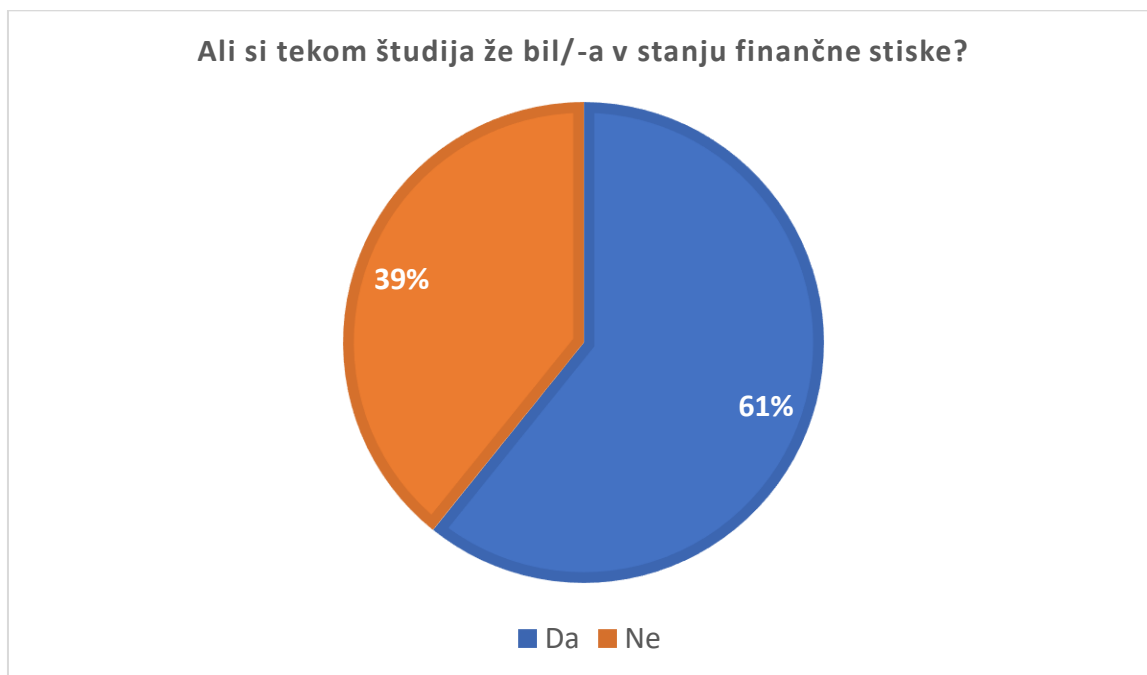
Graf 4.8 Najpomembnejši razlog za neuresničitev želje po vključitvi v prostočasno aktivnost

FINANČNA STISKA

Pri osmem vprašanju sem želela ugotoviti, ali so anketirani študentje tekom študija že bili v stanju finančne stiske. Poleg vprašanja sem dodala tudi razlago, kaj pomeni finančna stiska, da ne bi prišlo do napačnega razumevanja pojma. Finančno stisko sem po Hayesu (2021) opredelila kot stanje, v katerem posameznik ne more ustvariti zadostnih prihodkov ali ne more poravnati ali plačati svojih finančnih obveznosti. Prevladovali so pritrdilni odgovori, in sicer je kar 93 (61 %) anketiranih študentov navedlo, da je že bilo v stanju finančne stiske tekom študija, 60 (39 %) pa jih je odgovorilo, da v stanju finančne stiske tekom študija še niso bili.

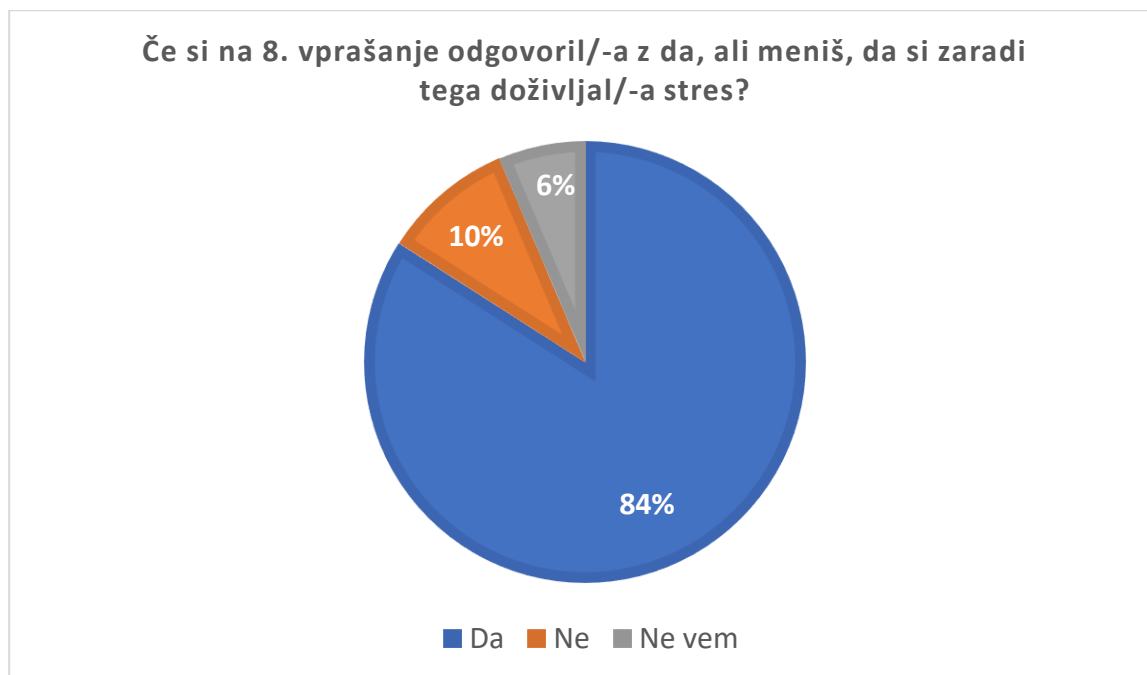
Graf 4.9 Finančna stiska

MNENJE O DOŽIVLJANJU STRESA ZARADI FINANČNE STISKE

Deveto vprašanje se je glasilo: »Če si na 8. vprašanje odgovoril/-a z DA, ali meniš, da si zaradi tega doživil/-a stres?« To vprašanje je bilo, tako kot že dva doslej, povezano s predhodno postavljenim vprašanjem. Ponovno se je zmotilo pet študentov, saj so kljub temu, da so pri prejšnjem vprašanju odgovorili z ne, tukaj obkrožili enega izmed odgovorov. Njihovih odgovorov zaradi nepravilnosti nisem upoštevala, tako da je skupno število odgovorov na deveto vprašanje, ki sem jih upoštevala, 93. Od tega jih je 79 (85 %) odgovorilo z da, 8 (9 %) z ne in 6 (6 %) z ne vem.

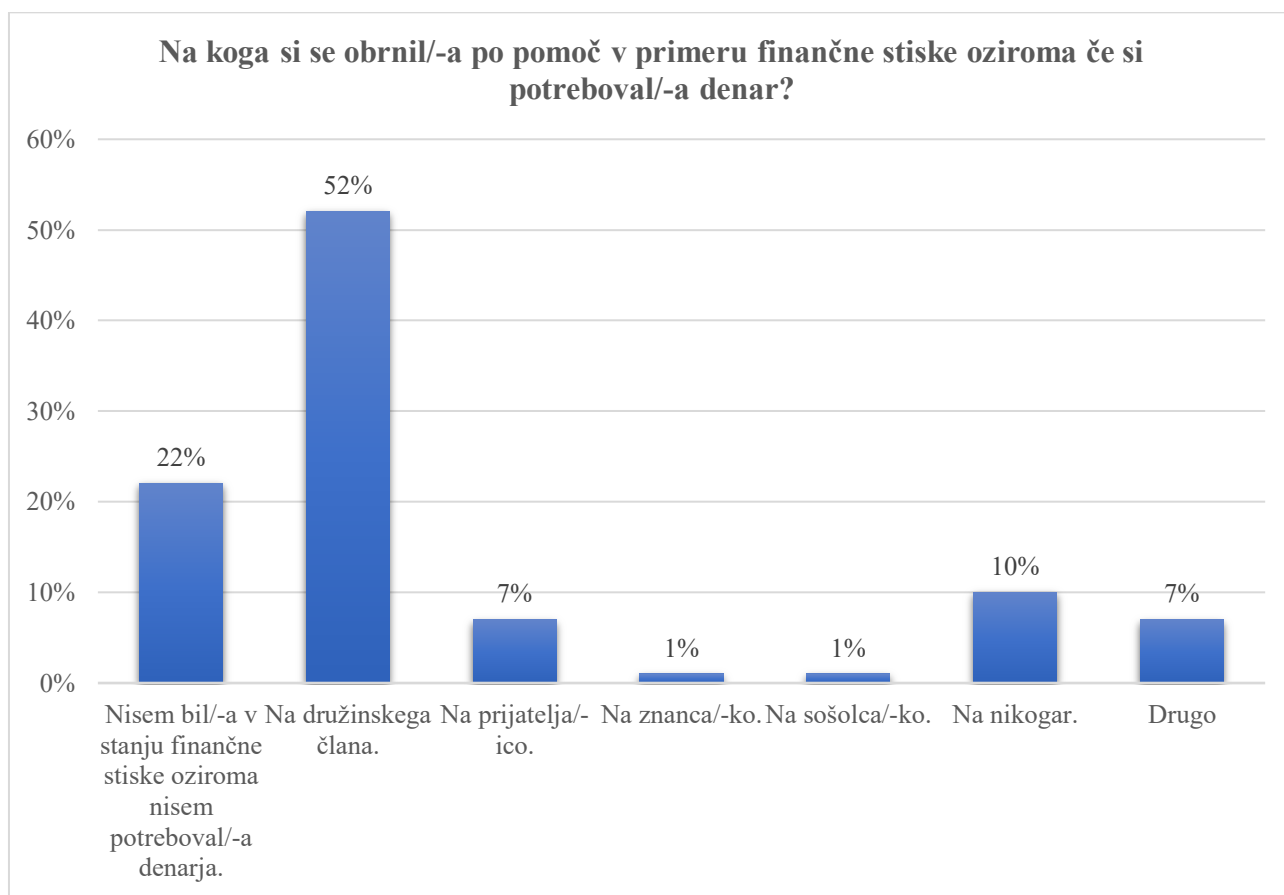
Graf 4.10 Mnenje o doživljanju stresa zaradi finančne stiske

ISKANJE POMOČI V PRIMERU FINANČNE STISKE

Deseto vprašanje je bilo edino, pri katerem je bilo na voljo več možnih odgovorov, ki jih je lahko označil anketiranec. Zanimalo me je, na koga so se anketirani študentje obrnili po pomoč v primeru finančne stiske oziroma če so potrebovali denar. Vseh odgovorov je tako skupaj 182. Da niso bili v stanju finančne stiske oziroma da denarja niso potrebovali, je obkrožilo 40 (22 %) anketiranih študentov. 95-krat (52 %) je bil obkrožen odgovor, da so se po pomoč obrnili na družinskega člana, 12-krat (7 %) je bil označen odgovor, da so se obrnili na prijatelja/-ico, 1-krat (1 %) na znanca/-ko, 2-krat (1 %) na sošolca/-ko, 19-krat (10 %), da se kljub stiski niso obrnili na nikogar, in 13-krat (7 %) je bil označen odgovor »Drugo«. Kot odgovore, ki so bili podani pod drugo, so anketirani študentje navedli naslednje – večkrat je bilo navedeno, da so se za pomoč obrnili k partnerju oziroma partnerki, po enkrat pa so bili navedeni naslednji odgovori: sponzorji, študentsko delo, Študentski tolar in organizacije, ki nudijo finančno pomoč.

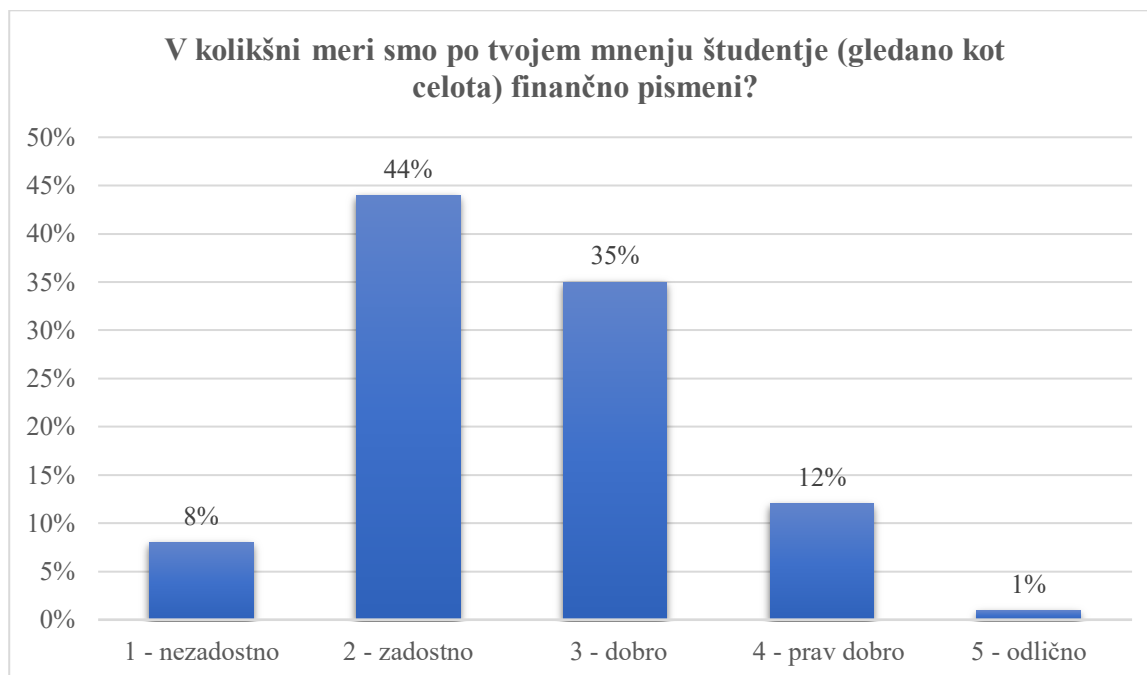
Graf 4.11 Iskanje pomoči v primeru finančne stiske

MNENJE O FINANČNI PISMENOSTI ŠTUDENTOV

Tudi pri enajstem vprašanju sem podobno kot že pri nekaterih predhodnih vprašanjih najprej pojasnila, kaj pomeni pojem finančna pismenost, da so anketirani študentje lahko odgovorili na postavljeno vprašanje, ki se je glasilo: »V kolikšni meri smo po tvojem menju študentje (gledano kot celota) finančno pismeni?« Odgovori so bili podani na petstopenjski lestvici, pri čemer je 1 pomenilo nezadostno, 5 pa odlično. Slednjega (odlično) sta obkrožila le 2 (1 %) anketirana študenta. 4 je obkrožilo 18 (12 %) anketiranih študentov, s 3 jih je odgovorilo 54 (35 %), z 2 je odgovorilo kar 67 (44 %) anketiranih študentov in z 1 jih je odgovorilo 12 (8 %).

Graf 4.12 Mnenje o finančni pismenosti študentov

ZADOVOLJSTVO Z ZNANJEM FINANČNE PISMENOSTI

Dvanajsto vprašanje se je navezovalo na zadovoljstvo z znanjem, ki ga imajo anketirani študentje na področju finančne pismenosti. Ponovno je bilo vnaprej podanih pet odgovorov na petstopenjski lestvici, pri čemer je 1 pomenilo, da so zelo nezadovoljni, 5 pa, da so zelo zadovoljni. Odgovori so naslednji – 7 (5 %) anketiranih študentov je zelo nezadovoljnih, 35 (23 %) jih je nezadovoljnih, kar 63 (41 %) se jih je opredelilo kot niti nezadovoljnih niti zadovoljnih, 42 (27 %) jih je zadovoljnih in samo 6 (4 %) jih je zelo zadovoljnih.

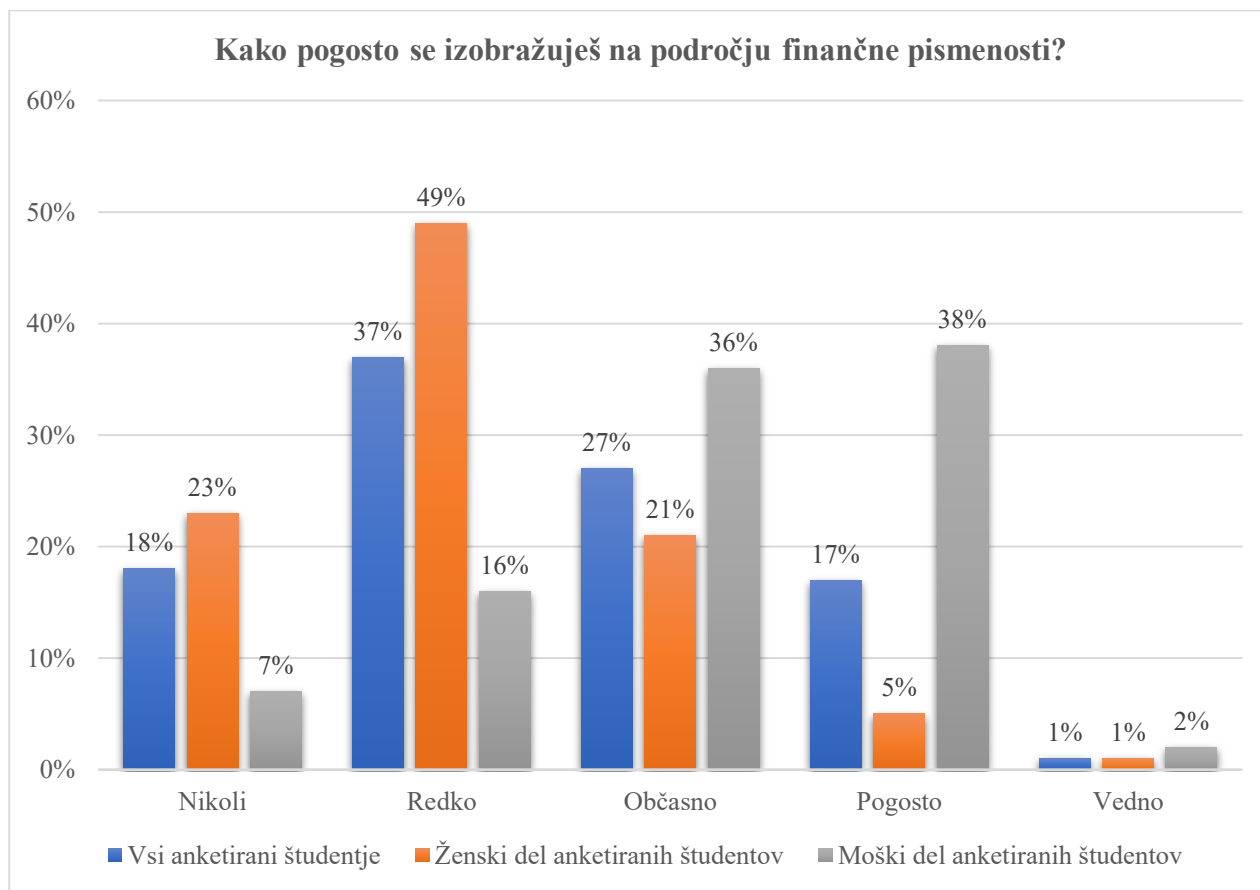
Graf 4.13 Zadovoljstvo z znanjem finančne pismenosti

POGOSTOST IZOBRAŽEVANJA NA PODROČJU FINANČNE PISMENOSTI

Trinajsto vprašanje se je nanašalo na to, kako pogosto se anketirani študentje izobražujejo na področju finančne pismenosti. Pri samem vprašanju sem tudi podala obrazložitev, da je z izobraževanjem mišljeno karkoli, in sicer branje, učenje, gledanje video vsebin, poslušanje podcastov in podobno. Ponovno so bili odgovori podani na petstopenjski lestvici, pri čemer je 1 pomenilo nikoli in 5 vedno. Najmanj anketiranih študentov, in sicer le 2 (1 %), je odgovorilo s 5, 26 (17 %) jih je odgovorilo s 4, nekaj več, in sicer 41 (27 %), s 3, največ, to je 57 (37 %), pa jih je odgovorilo z 2. Ne tako majhen delež, to je 27 (18 %), jih je odgovorilo z 1. Zaradi hipoteze, ki sem si jo postavila na začetku, sem pri tem vprašanju posebej naredila še primerjavo odgovorov med moškim in ženskim delom anketiranih študentov, kar sem tudi prikazala na grafu.

Graf 4.14 Pogostost izobraževanja na področju finančne pismenosti

Odgovori ženskega dela anketiranih študentov so bili naslednji, in sicer samo 1 (1 %) je odgovorila s 5, 5 (5 %) jih je odgovorilo s 4, nekaj več, in sicer 21 (21 %), s 3, največ, to je 48 (49 %), jih je odgovorilo z 2 in ne tako majhen delež, to je 23 (23 %), jih je odgovorilo z 1.

Odgovori moškega dela anketiranih študentov pa so bili naslednji, in sicer je 1 (2 %) odgovoril s 5, 21 (38 %) jih je odgovorilo s 4, nekaj manj, to je 20 (36 %), s 3, precej manj, to je 9 (16 %), jih je odgovorilo z 2, 4 (7 %) pa so odgovorili z 1.

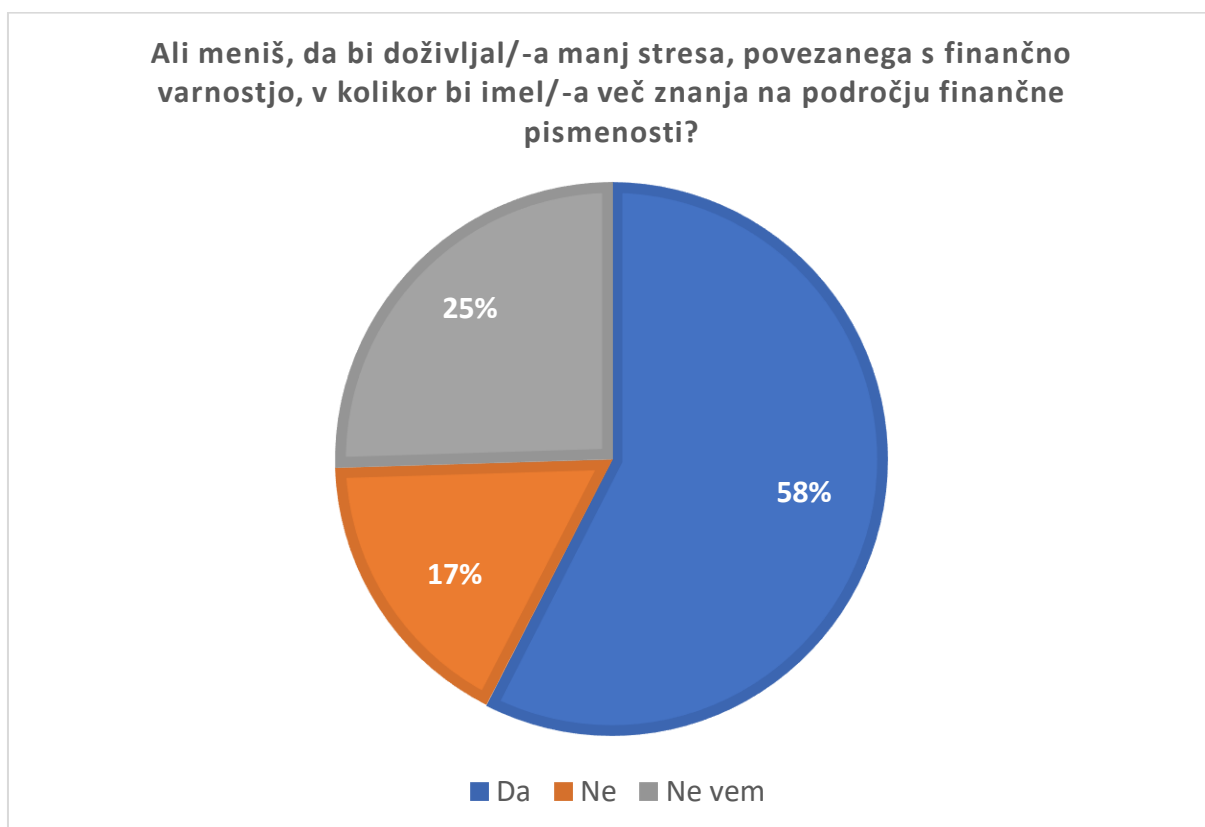
Če primerjamo, kako se odgovori razlikujejo med spoloma, lahko opazimo sledeče rezultate. Odgovor »Nikoli« je obkrožilo 7 % vseh anketiranih študentov moškega spola, medtem ko je ta odgovor obkrožilo 23 % vseh anketiranih študentk ženskega spola. Odgovor »Redko« je podalo 16 % moškega dela študentov in kar 49 % ženskega dela. Za odgovor »Občasno« se je opredelilo 36 % moškega in 21 % ženskega dela študentov. Pri odgovoru »Pogosto« je bil delež moškega dela anketiranih študentov višji od ženskega, saj je slednji znašal celih 38 %, medtem ko je pri ženskem delu znašal le 5 %. Pri odgovoru »Vedno« pa sta bila odstotka na obeh straneh zelo nizka, delež moških anketirancev je namreč znašal 2 %, delež žensk pa le 1 %. Opazimo lahko večje razlike predvsem pri odgovoru »Pogosto«, kjer je bil delež moških, ki so obkrožili ta odgovor, precej višji. Prav tako je opazna razlika pri odgovorih »Redko« in »Nikoli«, ki so

ju pogosteje obkrožile ženske anketiranke. Pri odgovorih »Vedno« in »Občasno« ni velikih odstopanj med spoloma.

MNENJE O POVEZANOSTI MED DOŽIVLJANJEM STRESA ZARADI FINANČNE VARNOSTI IN ZNANJEM NA PODROČJU FINANČNE PISMENOSTI

Pri zadnjem vprašanju sem najprej obrazložila, kaj pomeni pojem finančna varnost. Da so anketirani študentje znali odgovoriti na to vprašanje, so namreč morali razumeti omenjen pojem. Zanimalo me je, ali menijo, da bi doživljali manj stresa, povezanega s finančno varnostjo, v kolikor bi imeli več znanja na področju finančne pismenosti. Prevladovali so pritrdilni odgovori, takih je bilo namreč kar 88 (58 %), 26 (17 %) jih je obkrožilo ne, 39 (25 %) pa jih je odgovorilo, da ne vedo.

Graf 4.15 Mnenje o povezanosti med doživljanjem stresa zaradi finančne varnosti in znanjem na področju finančne pismenosti

4.1. Preverjanje hipotez

H1: Več kot polovica anketiranih študentov (51 %) je tekom študija že bila v stanju finančne stiske.

Hipotezo 1 lahko potrdim, saj je od 153 anketiranih študentov na vprašanje o tem, ali so tekom študija že bili v stanju finančne stiske, kar 93 študentov odgovorilo pritrdilno, nikalno pa 60.

Tako delež tistih anketiranih študentov, ki so že bili v stanju finančne stiske, znaša 61 %, tistih, ki v stanju finančne stiske niso bili, pa znaša 39 %.

H2: Večina anketiranih študentov (80 %), ki so bili v stanju finančne stiske, meni, da so zaradi tega doživljali stres.

Potrdim lahko tudi hipotezo 2, saj je od 93 anketiranih študentov, ki so tekom študija že bili v stanju finančne stiske in so odgovarjali na vprašanje o mnenju doživljanja stresa zaradi tega, 79 (84 %) študentov odgovorilo z da, 8 (9 %) jih je odgovorilo z ne, 6 (6 %) pa jih je odgovorilo, da ne vedo. Pritrdilno je tako odgovorilo 84 % anketiranih študentov.

H3: Večina anketiranih študentov (80 %), ki so študentsko delo opravljali tekom študijskih obveznosti vsaj 31 dni, ne glede na to, ali so ga opravljali strnjeno ali v več različnih obdobjih, meni, da so doživljali stres zaradi usklajevanja študijskih obveznosti in študentskega dela.

Prav tako lahko potrdim hipotezo 3, saj je od 128 anketiranih študentov, ki so odgovarjali na vprašanje o mnenju glede doživljanja stresa zaradi usklajevanja študijskih obveznosti in študentskega dela, 109 (85 %) študentov odgovorilo z da.

H4: Večina anketiranih študentov (80 %), meni, da bi doživljali manj stresa, povezanega s finančno varnostjo, v kolikor bi imeli več znanja na področju finančne pismenosti.

Hipoteze 4 ne morem potrditi. Kljub temu, da so pri odgovorih prevladovali anketirani študentje, ki so izbrali odgovor da, to ni bila večina (80 %) anketiranih študentov. Odgovor da je namreč obkrožilo 88 od 153 anketiranih študentov, kar predstavlja 58 %. Odgovor ne je podalo 26 (17 %) anketiranih študentov, 39 (25 %) pa se jih ni znalo opredeliti oziroma so obkrožili odgovor, da ne vedo.

H5: Moški del študentske populacije, vključene v raziskavo, se pogosteje izobražuje na področju finančne pismenosti kot ženski del študentske populacije, vključene v raziskavo.

Hipotezo 5 lahko potrdim, saj je bil na petstopenjski lestvici, pri čemer 1 predstavlja nikoli in 5 vedno, večji delež odgovorov z višjimi vrednostmi (4 in 3) pri anketiranem moškem delu študentske populacije v primerjavi s študentsko populacijo ženskega spola, pri kateri prevladuje višji delež odgovorov z nižjimi vrednostmi (2 in 1). Odgovor 1 je namreč obkrožilo 4 od skupno 55 anketiranih študentov moške populacije, kar znaša 7 % moškega dela anketiranih študentov, medtem ko je ta odgovor obkrožilo 23 od skupno 98 anketiranih študentov ženskega spola, kar znaša 23 % ženskega dela anketirancev. Odgovor 2 je obkrožilo 16 % moškega dela študentov, od ženskega dela pa kar 49 %. Za odgovor 3 se je opredelilo 36 % moškega dela in 21 %

ženskega dela študentov. Pri odgovoru 4 je delež moškega dela anketiranih študentov znašal celih 38 %, medtem ko je delež ženskih anketirank znašal samo 5 %. Pri odgovoru 5 pa sta bila deleža na obeh straneh zelo nizka, delež moškega dela anketiranih je namreč znašal 2 %, ženskega pa le 1 %.

H6: Več kot polovica anketiranih študentov (51 %) se ne vključi v eno izmed prostočasnih aktivnosti zaradi finančnih razlogov.

Hipoteze 6 ne morem potrditi. Zaradi finančnih razlogov se v eno izmed prostočasnih aktivnosti ne vključi 19 (25 %) anketiranih študentov od 78 anketiranih študentov, ki so odgovarjali na vprašanje o najpomembnejšem razlogu za neuresničitev želje po vključitvi v prostočasnno aktivnost. 17 (22 %) anketiranih študentov je obkrožilo odgovor, da jim cena prostočasne aktivnosti predstavlja prevelik strošek, 2 študenta pa sta obkrožila odgovor, pri katerem sta pod drugo navedla razloga prenizek dohodek in pomanjkanje denarja. Največ, kar 44 (56 %) anketiranih študentov, je na to vprašanje namreč podalo odgovor, da je zanje najpomembnejši razlog pomanjkanje časa.

5. Razprava

Na temo povezanosti med doživljanjem finančne stiske in doživljanjem stresa med študentsko populacijo so v četrtem poglavju bolj podrobno predstavljeni rezultati in analiza podatkov. V raziskavi je sodelovalo 153 rednih študentov, ki obiskujejo eno izmed fakultet Univerze v Ljubljani. Razprava bo temeljila na vzorcu, katerega značilnosti so predstavljene na začetku četrtega poglavja, kjer sem predstavila rezultate. Tekom celotne raziskave sem se preko različnih spremenljivk osredotočala na primerjavo med doživljanjem stresa in doživljanjem finančne stiske med anketiranimi študenti. Najprej sem si postavila pet raziskovalnih vprašanj, na katera bom v razpravi odgovorila s pomočjo pridobljenih odgovorov anketiranih študentov.

Začela bom s prvim raziskovalnim vprašanjem, ki se glasi: »Koliko anketiranih študentov je tekom študija že bilo v stanju finančne stiske?« Glede na pridobljene rezultate je več kot polovica anketiranih študentov (61 %) že bila v stanju finančne stiske. To se mi zdi precej pričakovano, ampak zaskrbljujoč podatek. Ljudje so namreč že z vzgojo ali celo rojstvom na samem začetku vrženi v različne družbene prostore. Ti pa jim v veliki meri določajo pogoje, priložnosti in dosežke v življenju. Nekatere razlike spodbuja socialno okolje z nagrajevanjem in neenakim porazdeljevanjem najpomembnejših družbenih dobrin, kot so moč, ugled in bogastvo, kar se dogaja v tolikšni meri, da se nekatere skupine ljudi dvignejo nad druge (Dragoš in Leskošek, 2003, str. 24). Nekateri mladostniki pa se še vedno srečujejo z revščino ali živijo v zelo slabih razmerah. Prav tako se mladostniki v osnovnih ali srednjih šolah pogosto ne naučijo osnovnih finančnih spretnosti, ki jih ljudje potrebujemo za obvladovanje osebnih financ. Za mnoge ne obstajajo učni načrti in standardi za minimalno finančno pismenost. Brez pravega znanja so poslani v svet, kjer jih čakajo nevarnosti, da si nakopljejo finančne težave. V najboljšem primeru lahko njihova finančna pismenost izvira iz lekcij, ki so jih nanje prenesli družinski člani ali prijatelji, in iz občasnega iskanja v spletnih iskalnikih (Zapečnik, 2017, str. 22).

Nadaljujemo s pregledom rezultatov, ki se nanaša na drugo raziskovalno vprašanje, pri katerem me je zanimalo, koliko anketiranih študentov, ki so bili v stanju finančne stiske, meni, da so doživljali stres zaradi tega. Od teh, ki so že bili v stanju finančne stiske, jih je kar 84 % mnenja, da so zaradi tega doživljali stres. Slednje lahko povežemo tudi s podatki iz raziskave Mladina 2020 o položaju mladih, saj so razmere na trgu dela skupaj s širšimi storilnostnimi pritiski v sodobni družbi v današnjem svetu med ključnimi razlogi za izrazito povečanje stresa med mladimi. Močno se je namreč povečala zaskrbljenost mladih glede pomanjkanja denarja (Lavrič in Deželan, 2021, str. 397). Študentje, ki so že bili v stanju finančne stiske oziroma če

so potrebovali denar, so iskali pomoč pri različnih osebah. Največkrat so se po pomoč obrnili k družinskemu članu, v manjših odstotkih pa si od pogostejšega proti redkejšemu sledijo odgovori, da se niso obrnili na nikogar oziroma so se na prijatelja/prijateljico ali koga drugega (partner/partnerica, sponzorji, študentsko delo, Študentski tolar in organizacije, ki nudijo pomoč) ter končno na znanca/znanko in sošolca/sošolko.

Glede na pridobljene rezultate je večina anketiranih študentov tekom študija že opravljala študentsko delo, takšnih je bilo namreč kar 94 %. Večina teh (kar 78 %), ki so tekom študija že opravljali študentsko delo, je navedla časovno dobo opravljanja dela 6 mesecev ali več. Najmanj (samo 1 %) pa je bilo takšnih, ki so študentsko delo opravljali manj kot 31 dni. Vsi ostali (15 %) so se uvrstili nekje med 31 dni do 6 mesecev časovne dobe opravljanja študentskega dela. Glede opravljanja študentskega dela, vezanega na časovno obdobje študijskih obveznosti ali počitnic, jih je največ navedlo, da so študentsko delo opravljali tako med počitnicami kot tudi tekom študijskih obveznosti na fakulteti, takšnih je bilo namreč kar 79 %. Ostali so študentsko delo opravljali ali zgolj tekom počitnic ali le tekom študijskih obveznosti. Tisti anketirani študentje, ki so študentsko delo opravljali tekom študijskih obveznosti na fakulteti, pa so v večini (85 %) mnenja, da so zaradi usklajevanja študijskih obveznosti in študentskega dela doživljali stres. S tem sem dobila odgovor tudi na tretje zastavljeno raziskovalno vprašanje. Študentsko delo je posebnega pomena predvsem za študente iz socialno šibkih družin, saj si morajo z njegovo pomočjo financirati študij. Študentsko delo namreč ni zgolj ena izmed oblik dela, temveč obstaja predvsem kot pomemben socialni korektiv za tiste študente, ki si študija brez študentskega dela sploh ne bi mogli privoščiti. Na podlagi tega pridobijo neprecenljive izkušnje, vendar imajo zaradi tega pogosto slabše ocene in nižje skupno povprečje. Zaradi finančne stiske doma si morajo prilagoditi čas na način, da lahko preživijo samega sebe in obenem opravijo vse študijske obveznosti.

Bila sem mnenja, da je pomembno tudi raziskati znanje študentov o finančni pismenosti, saj je po mojem mnenju to precej pomembno področje, o katerem se premalo govori. Najzgodnejše izkušnje, povezane s področjem denarja, so pomembne, saj so ključne pri razvoju otrokovega kasnejšega dojemanja in odnosa do njega. Mladi spadajo v posebej tvegano kategorijo, saj aktivno vstopajo na finančne in potrošniške trge. Informacije in znanja o denarju, varčevanju, izposoji denarja pridobivajo iz številnih virov iz okolja in z doživljanjem in spoznavanjem vsakodnevnega življenja (Šircelj, 2012, str. 12). Kljub temu pa ob tem ne smemo pozabiti na problem revščine in socialne izključenosti pri mlajših generacijah. Nihče ne more izbirati, v kakšno okolje se bo rodil, in krivično bi bilo trditi, da imajo vsi ljudje enake možnosti za uspeh

v življenju. Kaj pa so pokazali rezultati anketiranih študentov glede mnenja o njihovem znanju o finančni pismenosti? Pokazali so, da so študentje v največji meri mnenja (44 %), da so zadostno finančno pismeni. Nekoliko manj (35 %) študentov je mnenja, da so dobro finančno pismeni, 12 % jih je svojo finančno pismenost ocenilo kot prav dobro, 8 % kot nezadostno in le 1 % kot odlično. Povprašala sem ji tudi, kako so zadovoljni z znanjem, ki ga imajo na tem področju, in največ (41 %) jih je odgovorilo, da niso niti zadovoljni niti nezadovoljni, sledilo je 27 % tistih, ki so zadovoljni, kar 23 % takšnih, ki so nezadovoljni, 5 % je bilo zelo nezadovoljnih in 4 % zelo zadovoljnih. Vidimo lahko, da je zelo majhen odstotek tako zelo zadovoljnih kot tudi zelo nezadovoljnih, največ pa se jih znajde v tako imenovani zlati sredini. Rezultati so se razlikovali tudi glede na spol, pri čemer lahko opazimo večje razlike predvsem pri odgovoru »Pogosto«, kjer je bil delež moških, ki so obkrožili ta odgovor, precej višji od deleža žensk za isti odgovor. Prav tako je opazna razlika tudi pri odgovorih »Redko« in »Nikoli«, ki so ju precej pogosteje obkrožile ženske anketiranke. Pri odgovorih »Vedno« in »Občasno« ni bilo opaznih velikih odstopanj med spoloma. Kot zadnje v tem sklopu me je zanimalo mnenje anketiranih študentov o povezanosti med doživljanjem stresa zaradi finančne varnosti in znanjem na področju finančne pismenosti. Pri tem vprašanju sem dobila odgovor na četrto raziskovalno vprašanje. Zanimalo me je namreč, koliko anketiranih študentov meni, da bi doživljali manj stresa, povezanega s finančno varnostjo, v kolikor bi imeli več znanja na področju finančne pismenosti. Prevladovalo je mnenje tistih, ki so odgovorili pritrdilno (58 %), sledilo je 25 % študentov, ki so odgovorili, da ne vedo, najmanj (17 %) pa jih je odgovorilo z ne.

Zaključila bom z ugotovitvami, povezanimi s petim raziskovalnim vprašanjem, pri katerem me je zanimalo, koliko anketiranih študentov se je želelo vključiti v eno izmed prostočasnih aktivnosti in tega niso storili zaradi finančnih razlogov. Rezultati so naslednji, in sicer so anketirani študentje v večini (88 % vseh) imeli željo po tem, da bi se vključili v prostočasno aktivnost tekom študija, torej v katerokoli aktivnost, ki ni vezana na obveznosti študijskega procesa. Od slednjih jih več kot polovica ni uresničila te želje, največ (56 %) jih je kot najpomembnejši razlog za neuresničitev želje po vključitvi v prostočasno aktivnost navedlo pomanjkanje časa (56 %), sledili so finančni razlogi (25 %), zatem pa v nižjih odstotkih še nizka samopodoba (8 %), izvajanje prostočasne aktivnosti izven njihovega kraja (6 %) in neustrezna ponudba teh aktivnosti za njihove želje (5 %).

Če se ozremo na rezultate o mnenju študentov glede znanja o finančni pismenosti in drugih vprašanjih, povezanih s tem sklopom, se nam postavi vprašanje, kako se bodo anketirani

študentje znašli v svetu financ. Finance imajo pomembno vlogo v našem življenju, kako z njimi ravnamo, pa odločilno vpliva na naš življenjski stil. Ne glede na to, koliko denarja ali premoženja imamo, si lahko z doslednim upravljanjem zagotovimo finančno varnost, s tem pa mirno spanje in boljše počutje. Gre za to, kako pridobivamo, upravljamo, varčujemo, plemenitimo in porabljamo naša denarna sredstva (NLB, b. d.). Glede na to, da rezultati raziskave ne kažejo ravno najboljše situacije glede znanja na omenjenem področju, se mi postavlja vprašanje, kdaj in kako se bodo anketirani študentje finančno osamosvojili. Prav tako se moramo vprašati, kaj lahko kot posamezniki in družba naredimo, da začnemo zmanjševati pojav revščine in družbene neenakosti, ne le med mladimi, temveč pri vseh starostnih skupinah. Izboljšanje stanja glede revščine bi namreč lahko bistveno pripomoglo k boljšemu finančnemu stanju tako mladih kot tudi ostalih starostnih skupin. Vendar moramo, kadar gre za socialno delo z mladimi, upoštevati njihov svet v celoti ter stisk in težav ne pripisovati zgolj psihološkim ali osebnim, družbenim ali socialnim, vzgojnim ali pedagoškim, zdravstvenim ali medicinskim dejavnikom, temveč vsem med seboj prepletenim in povezanim vidikom. Ključni cilj socialnega dela je v sodelovanju z uporabnikom širiti in ustvarjati nove možnosti in okoliščine za bolj kakovostno življenje. Dejavnosti socialnega dela so usmerjene v varstvo ali pomoč posameznikom, skupinam ali skupnostim ter v prizadevanje za spremembo človeka samega in spremembo njegovih življenjskih razmer. Osnovne metode zajemajo spodbujanje in zagotavljanje njegovega razvoja in izboljševanje možnosti za socialno integracijo, pri čemer lahko delo poteka s posameznikom ali skupino (Poštrak, 2015, str. 272–278).

Raziskava ima določene omejitve, zaradi česar bi pri ponovni izvedbi predlagala določene izboljšave, ki bi te omejitve odpravile. Menim, da je vzorec v raziskavi majhen in bi pri ponovni izvedbi v raziskavo vključila več študentov z območja celotne Slovenije. Tako bi lahko prišla do bolj točnih ugotovitev o tem, kakšna je povezanost med doživljanjem finančne stiske in doživljanjem stresa med študentsko populacijo. Raziskala bi tudi, kako so se študentje, ki so doživljali finančno stisko, spopadali s stresom, ki so ga doživljali zaradi tega. Koristno bi bilo namreč poznati načine spopadanja s stresom, ki se jih poslužujejo študentje pri tovrstnem doživljanju, da bi videli, na kakšne načine lahko na primer država, institucije in zaposleni na različnih področjih stopijo v stik s študenti v stiski in jim pomagajo. Prav tako bi ob ponovnem raziskovanju raziskala razloge, zaradi katerih so študentje zelo nezadovoljni, nezadovoljni ali niti zadovoljni niti nezadovoljni z znanjem, ki ga imajo na področju finančne pismenosti, saj bi tako lahko videla, kaj je mogoče narediti za to, da bi študentje lahko postali zadovoljni na omenjenem področju. Raziskala bi tudi razloge, zaradi katerih so študentje zadovoljni ali zelo

zadovoljni z znanjem o finančni pismenosti in jih primerjala z rezultati ostalih, ki so zelo nezadovoljni, nezadovoljni ali niti zadovoljni niti nezadovoljni, da bi videla razlike med njimi in morebiti dobila rezultate, ki bi lahko pomagali izboljšati znanje tistim, ki z njim niso zadovoljni. Želela bi izvedeti tudi točno opredeljene načine, na katere se študentje izobražujejo na področju financ, in raziskati mnenje študentov o tem, ali menijo, da je finančna pismenost pomembna ali ne, skupaj z razlagami, ki njihove odločitve glede podanega odgovora podprejo. Tako bi morda prišla do odgovorov, ki bi mi bili v pomoč pri reševanju težav na področju doživljanja stresa in doživljanja finančne stiske med študentsko populacijo. Ob ponovni izvedbi raziskave pa bi želela raziskati še to, v kolikšni meri je socialno-ekonomski status družin študentov povezan z doživljanjem finančne stiske in stresa.

6. Sklepi

Večina anketiranih študentov je do časa izpolnjevanja anketnega vprašalnika že opravljala študentsko delo. Od teh jih je bilo največ takih, ki so študentsko delo opravljali 6 mesecev ali več, sledili so tisti, ki so delo opravljali od 3 do 6 mesecev, zelo malo je bilo študentov, ki so študentsko delo opravljali od 31 dni do 3 mesecev, in najmanj teh, ki so delo opravljali manj kot 31 dni.

Največ anketiranih študentov je študentsko delo opravljalo tako med počitnicami kot tekom študijskih obveznosti. Precej manj jih je študentsko delo opravljalo le med počitnicami. Najmanj pa je bilo takih, ki so študentsko delo opravljali samo tekom študijskih obveznosti na fakulteti.

Tisti anketirani študentje, ki so študentsko delo opravljali tekom študijskih obveznosti na fakulteti, so v večini mnenja, da so zaradi usklajevanja študijskih obveznosti in študentskega dela doživljali stres.

Večina anketiranih študentov je tekom študija imela željo po vključitvi v prostočasno aktivnost, vendar jih je le manj kot polovica uresničila to željo.

Najpomembnejši razlog za neuresničitev želje po vključitvi v prostočasno aktivnost je pomanjkanje časa, nato pa sledijo finančni razlogi, nizka samopodoba, izvajanje prostočasne aktivnosti izven njihovega kraja in neustrezna ponudba prostočasnih aktivnosti.

Več kot polovica anketiranih študentov je tekom študija že bila v stanju finančne stiske. Od slednjih jih je večina doživljala stres zaradi tega stanja.

V primeru stanja finančne stiske so se po pomoč največkrat obrnili k družinskemu članu, zatem pa so si sledili odgovori, da se niso obrnili na nikogar oziroma so se na prijatelja/prijateljico, kogarkoli drugega, znanca/znanko in sošolca/sošolko.

Anketirani študentje so v 44 % mnenja, da so študentje na splošno zadostno finančno pismeni. Zanimalo me je namreč, v kolikšni meri vsak izmed anketiranih študentov meni, da smo študentje (gledano kot celota) finančno pismeni. Odgovore sem podala na petstopenjski lestvici, pri čemer je 5 pomenilo odlično in 1 nezadostno. Največ anketiranih študentov (44 %) je tako mnenja, da so študentje zadostno (2) finančno pismeni. Najmanj anketiranih študentov je mnenja, da so študentje odlično (5) finančno pismeni.

Največ anketiranih študentov je takih, ki niso niti zadovoljni niti nezadovoljni z znanjem, ki ga imajo na področju finančne pismenosti.

Največ je anketiranih študentov, ki se redko izobražujejo na področju finančne pismenosti.

Najmanj je anketiranih študentov, ki se vedno izobražujejo na področju finančne pismenosti.

Več kot polovica anketiranih študentov je mnenja, da bi doživljali manj stresa, povezanega s finančno varnostjo, v kolikor bi imeli več znanja na področju finančne pismenosti.

7. Predlogi

Predlagala bi izvajanje delavnic na temo finančne pismenosti na fakultetah po vsej Sloveniji. Menim, da je glede na dobljene rezultate na tem področju primanjkljaj znanja pri mnogih študentih precej velik.

Predlagala bi dodatno ozaveščanje delavcev v izobraževalnih ustanovah o posledicah revščine, ki jih ima slednja tako na posameznika kot na družbo. To bi predlagala z namenom, da bi se zaposleni zavedali pomena revščine in njenega vpliva na ljudi, ki se spopadajo z njo, in bi znali aktivno delovati v odnosu z njimi. Tako revščina in njene posledice ne bi bile prezrte s strani delavcev v teh ustanovah.

Predlagala bi ustanovitev skupin za pomoč v stiski, ki bi bile vodene s strani strokovne pomoči zaposlenih na UL. Skupine bi bile namenjene psihosocialni podpori in pomoči posameznikom v stiski zaradi kakršnihkoli težav, ki bremenijo študente tekom študija.

Predlagala bi ustanovitev podpornih skupin na fakultetah po vsej Sloveniji za študente, ki se znajdejo v stanju finančne stiske, in izdelavo brošur s seznamom možnih virov pomoči v tem primeru (podobno kot na primer Srčna UL, subvencionirani jezikovni tečaji, športni programi, prehrana, strokovni tečaji, psihosocialno svetovanje idr.).

Predlagala bi, da bi se študentje z vseh fakultet po Sloveniji brezplačno lahko prijavili na sklop predavanj o financah.

Predlagala bi izdelavo krajše knjige s ključnimi informacijami o financah in zapisanimi viri pomoči, ki bi jo študentje brezplačno prejeli ob začetku študija.

8. Literatura in viri

Aldvin, Carolyn M. (2009). *Stress, coping and development: an integrative perspective*. New York: The Guilford Press.

Appleby, D. (2021). *10 Tips for Achieving Financial Security*. Pridobljeno 30. 3. 2022 s <https://www.investopedia.com/articles/retirement/06/10secureretirementtips.asp>

Cink, Tanja (2001). Stres kot funkcija kulture. *Socialno delo*, 40(1), 43–57. Pridobljeno 3. 3. 2022 s https://www.revija-socialnodelo.si/mma/Stres_URN_NBN_SI_DOC-JIP1BJ0U.pdf/2019022208361825/

Crossman, A. (2022). *Uvod v socialno-ekonomski položaj*. Pridobljeno 10. 3. 2022 s <https://sl.eferit.com/uvod-v-socialno-ekonomski-polozej/>

Dragoš, S. (2002). Socialni kapital: dragocena, nejasna in nevidna dobrina. *Socialno delo*, 41(2), 71–89. Pridobljeno 27. 4. 2022 s https://www.revija-socialnodelo.si/mma/Socialni_URN_NBN_SI_DOC-AD3SDNVC.pdf/2019022513144066/

Dragoš, S. & Leskošek, V. (2003). *Družbena neenakost in socialni kapital*. Ljubljana: Zbirka Politike.

E-študentski servis. (2022). *Pomembne informacije*. Pridobljeno 22. 3. 2022 s <https://www.studentski-servis.com/studenti/pomembne-informacije/napotnice/kaj-je-napotnica-kdaj-jo-moram-dvigniti/>

E-študentski servis. (2022). *Pomembne informacije*. Pridobljeno 30. 4. 2022 s <https://www.studentski-servis.com/studenti/pomembne-informacije/delo-in-placilo/katera-so-nezapisana-pravila-ki-jih-je-dobro-poznati-pri-delu/>

Gril, A., Bijuklič, I. & Autor, S. (2018). *EVROŠTUDENT VI 2016–2018 Socialni in ekonomski pogoji življenja študentov v Evropi* (Nacionalno poročilo – Slovenija). Pridobljeno 15. 3. 2022 s https://www.eurostudent.eu/download_files/documents/EVROSTUDENT_VI_Porocilo_SLO.pdf

Hayes, A. (2021). *Financial Distress*. Pridobljeno 28. 1. 2022 s https://www.investopedia.com/terms/f/financial_distress.asp

- Ignjatović, M. & Trbanc, M. (2009). *Zaposlovanje in brezposelnost mladih: aktivni, fleksibilni in prilagodljivi*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Jeriček Klanšček, H. & Bajt, M. (2015). *Stres, depresija, izgorelost. Delo in varnost*, 60(6), 27–33. Pridobljeno 21. 2. 2022 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-SM4E1WUU/?euapi=1&query=%27keywords%3dstres%2c+depresija%2c+izgorelost%27&pageSize=25>
- Kiyosaki, R. T., & Lechter, S. L. (2009). *Bogati očka, revni očka*. Varaždin: Katarina Zrinski d. o. o.
- Kompare, A., Stražišar, M., Dogša, I., Vec, T., & Curk, J. (2008). *Uvod v psihologijo: učbenik za psihologijo v 2. letniku gimnazijskega in srednje tehniškega oz. strokovnega izobraževanja*. Ljubljana: DZS.
- Kompare, A., Stražišar, M., Dogša, I., Vec, T. & Curk J. (2012). *Psihologijo: spoznanja in dileme: učbenik za psihologijo v 4. letniku gimnazijskega izobraževanja*. Ljubljana: DZS.
- Lavrič, M., & Deželan, T. (ur.) (2021). *Mladina 2020: Položaj mladih v Sloveniji*. Pridobljeno 26. 4. 2022 s https://www.mlad.si/e-katalogi/Mladina_2020/6/
- Looker, T., & Gregson, O. (1993). *Obvladajmo stres: Kaj lahko z razumom storimo proti stresu*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Mcclure, B. (2021). *Financial Ratios to Spot Companies in Financial Distress*. Pridobljeno 29. 3. 2022 s <https://www.investopedia.com/articles/financial-theory/10/spotting-companies-in-financial-distress.asp>
- Mesec, B., Rape Žiberna, T., & Rihter, L. (ur.) (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: NAČRTOVANJE RAZISKAVE*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2022). *Začasno in občasno delo dijakov in študentov*. Pridobljeno 23. 4. 2022 s <https://www.gov.si teme/zacasno-in-obcasno-delo-dijakov-in-studentov/>
- Moje finance (2021). *Če znamo 'delati' z denarjem, nimamo samo manj stroškov, prihranimo si tudi precej skrbi*. Pridobljeno 15. 3. 2022 s <https://mojefinance.finance.si/8981541/Ce-znamo-deliti-z-denarjem-nimamo-samo-manj-stroskov-prihranimo-si-tudi-precej-skrbi>
- NLB. (b. d.). *5 korakov do urejenih osebnih financ*. Pridobljeno 17. 4. 2020 s <https://www.nlb.si/5-korakov-do-urejenih-osebnih-financ>

- Poštrak, M. (2015). Koncepti socialnega dela z mladimi. *Socialno delo*, 54(5), 269–280. Pridobljeno 27. 4. 2022 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-6I9TMWUA/405a8118-e90c-4e1d-ba8c-73173a7bb703/PDF>
- Saar-Heiman, Y., & Gupta, A. (2019). *The Poverty-Aware Paradigm for Child Protection: A Critical Framework for Policy and Practice*. The British Journal of Social Work. Pridobljeno 27. 4. 2022 s <https://academic.oup.com/bjsw/article-abstract/50/4/1167/5550814>
- Saar-Heiman, Y., Lavie-Ajayi, M., & Krumer-Nevo, M. (2016). Poverty-aware social work practice: Service users' perspectives. *Child & Family Social Work*, 22(2), 1–10. Pridobljeno 26. 4. 2022 s https://www.researchgate.net/publication/310477672_Poverty-aware_social_work_practice_Service_users'_perspectives
- Staistični urad RS. (2020). Mednarodni dan mladih. Pridobljeno 1. 3. 2022 s <https://www.stat.si/statweb/News/Index/8999>
- Šircelj, Mojca (2012). *Finančno izobraževanje mladih v družbi sprememb*. Pridobljeno 16. 4. 2022 s <http://www.solazaravnatelj.si/wp-content/uploads/2012/11/Mojca-Sircelj1.pdf>
- Študentska organizacija Slovenije. (2020). *Študentsko delo*. Pridobljeno 22. 2. 2022 s <https://www.studentska-org.si/studentski-kazipot/studentsko-delo/>
- Študentska organizacija Slovenije. (2021). *Državni svet RS in ŠOS vabita na posvet o položaju študentov v Sloveniji*. Pridobljeno 22. 3. 2022 s <https://www.studentska-org.si/drzavni-svet-rs-sos-vabita-na-posvet-o-polozaju-studentov-v-sloveniji/>
- Šterman Ivančič, K. (2013). *Izhodišča merjenja finančne pismenosti v raziskavi PISA 2012 s primeri nalog*. Ljubljana: Pedagoški inštitut. Pridobljeno 24. 3. 2022 s <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-XPSUSNHL/9e71ca13-b86e-4252-bce6-45d5b57e00df/PDF>
- Ule, M. (2008). *Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Ule, M., Tivadar, B., Kurdija, S., & Rajšp, S. (2008). *Socialnoekonomski položaj študentov v Sloveniji* (Poročilo 2008). Pridobljeno 23. 1. 2022 s https://www.adp.fdv.uni-lj.si/podatki/spstud08/spstud08_rp6_sl_v1_r0.pdf
- Vries, S., & Bouwkamp, R. (2002). *Psihosocialna družinska terapija*. Logatec: Firis.

Zapečnik, K. (2020). *Finančna pismenost in posledice pomanjkljive finančne pismenosti* (Delo diplomskega projekta). Pridobljeno 26. 2. 2022 s <https://dk.um.si/Dokument.php?id=145516>

Žagar, P. (2017). *Finančna pismenost v Sloveniji – grozljivo stanje!* Pridobljeno 20. 3. 2022 s <https://petrazagar.com/financna-pismenost-v-sloveniji-grozljivo-stanje/>

9. Priloge

9.1. Vprašalnik

Pozdravljeni,

sem Miša Šilc, študentka na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani, kjer trenutno zaključujem študij 1. stopnje. Letos pišem diplomsko nalogo z naslovom Povezanost med doživljanjem finančne stiske in doživljanjem stresa med študentsko populacijo. Če imate status rednega študenta katerekoli fakultete Univerze v Ljubljani, vas vljudno prosim, da izpolnite naslednji vprašalnik. Za izpolnjevanje boste potrebovali manj kot 5 minut. Vprašalnik je anonimen, rezultati bodo uporabljeni samo za potrebe diplomskega dela. V primeru kakršnihkoli vprašanj se lahko obrnete name preko e-pošte (silc.misa@gmail.com). Za sodelovanje se vam že vnaprej najlepše zahvaljujem!

1. Si že kadarkoli opravljal/-a ali trenutno opravljaš študentsko delo?
 - a) Da
 - b) Ne
2. Koliko časa do zdaj si opravljal/-a študentsko delo? V čas študentskega dela se štejejo vsi dnevi opravljanja dela, ne glede na to, ali si študentsko delo opravljal/-a strnjeno ali v več različnih obdobjih.
 - a) Nikoli nisem opravljal/-a študentskega dela.
 - b) Manj kot 31 dni
 - c) 31 dni do 3 mesece
 - d) 3 mesece do 6 mesecev
 - e) 6 mesecev ali več
3. Si študentsko delo opravljal/-a samo med počitnicami ali tudi tekom študijskih obveznosti (tako, da si moral/-a usklajevati študentsko delo in obveznosti na fakulteti)?
 - a) Nikoli nisem opravljal/-a študentskega dela.
 - b) Študentsko delo sem opravljal/-a samo med počitnicami.
 - c) Študentsko delo sem opravljal/-a samo tekom študijskih obveznosti na fakulteti.
 - d) Študentsko delo sem opravljal/-a tako med počitnicami kot tudi tekom študijskih obveznosti na fakulteti.
4. Če si pri 3. vprašanju odgovoril/-a z odgovorom C ali D, ali meniš, da si zaradi

usklajevanja študijskih obveznosti in študentskega dela doživljal/-a stres?

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne vem

5. Si tekom študija imel/-a željo, da bi se vključil/-a v kakšno prostočasno aktivnost?

Prostochasna aktivnost je mišljena kot katerakoli aktivnost, ki ni vezana na obveznosti študijskega procesa, torej športne, kulturne, glasbene, izobraževalne in druge dejavnosti.

- a) Da
- b) Ne

6. Ali si uresničil/-a to željo?

- a) Da
- b) Ne
- c) Nikoli nisem imel/-a te želje.

7. Če si na 6. vprašanje odgovoril/-a z NE, prosim, navedi najpomembnejši razlog, zaradi

katerega se (še) nisi vključil/-a v prostochasno aktivnost. Obkroži/navedi samo en odgovor, ki predstavlja najpomembnejši razlog.

- a) Pomanjkanje časa
- b) Nizka samopodoba
- c) Prostochasna aktivnost se izvaja izven mojega kraja.
- d) Ponudba prostochasnih aktivnosti ne ustreza mojim željam.
- e) Cena prostochasne aktivnosti zame predstavlja prevelik strošek.
- f) Drugo:

Finančna stiska je stanje, v katerem posameznik ne more ustvariti zadostnih prihodkov ali ne more poravnati ali plačati svojih finančnih obveznosti (Hayes, 2021).

8. Ali si tekom študija že bil/-a v stanju finančne stiske?

- a) Da
- b) Ne

9. Če si na 8. vprašanje odgovoril/-a z DA, ali meniš, da si zaradi tega doživljal/-a stres?

- a) Da

b) Ne

c) Ne vem

10. Na koga si se obrnil/-a po pomoč v primeru finančne stiske oziroma če si potreboval/-a denar? Možnih je več odgovorov.

a) Nisem bil/-a v stanju finančne stiske oziroma nisem potreboval/-a denarja.

b) Na družinskega člana.

c) Na prijatelja/-ico.

d) Na znanca/-ko.

e) Na sošolca/-ko.

f) Na nikogar.

g) Drugo:

Finančna pismenost je povezana s finančnim, kreditnim in dolžniškim upravljanjem ter znanjem, ki je potrebno za sprejemanje finančno odgovornih odločitev, ki so sestavni del človekovega vsakdana. Finančna pismenost vključuje razumevanje, kako deluje osebni proračun, kaj v resnici pomeni uporaba kreditne kartice in kako se izogniti dolgu (Zapečnik, 2020).

11. V kolikšni meri smo po tvojem mnenju študentje (gledano kot celota) finančno pismeni?

a) 5 – odlično

b) 4 – prav dobro

b) 3 – dobro

c) 2 – zadostno

d) 1 – nezadostno

12. Kako zadovoljen/-na si z znanjem, ki ga imaš na področju finančne pismenosti?

a) Zelo nezadovoljen/-na

b) Nezadovoljen/-na

c) Niti nezadovoljen/-na niti zadovoljen/-na

d) Zadovoljen/-na

e) Zelo zadovoljen/-na

13. Kako pogosto se izobražuješ na področju finančne pismenosti? Z izobraževanjem je mišljeno karkoli (branje, učenje, gledanje video vsebin, poslušanje podcastov ipd.).

- a) 1 – nikoli
- b) 2 – redko
- c) 3 – občasno
- d) 4 – pogosto
- e) 5 – vedno

Finančna varnost se nanaša na duševni mir, ki ga čutite, ko nimate skrbi glede tega, ali bo vaš dohodek zadostoval za kritje vaših stroškov. To tudi pomeni, da imate dovolj prihranjenega denarja za kritje nujnih primerov in prihodnjih finančnih ciljev. Ko ste finančno varni, se vaša raven stresa zmanjša, tako da se lahko osredotočite na druga vprašanja (Zapečnik, 2020).

14. Ali meniš, da bi doživljal/-a manj stresa, povezanega s finančno varnostjo, v kolikor bi imel/-a več znanja na področju finančne pismenosti?

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne vem

15. Spol:

- a) Moški
- b) Ženski
- c) Nebinarni

16. Letnik študija:

- a) Dodiplomski študij (obkroži): 1. 2. 3. 4. dodatno leto/absolvent
- b) Podiplomski študij (obkroži): 1. 2. dodatno leto/absolvent
- c) Enoviti študij (obkroži): 1. 2. 3. 4. 5. 6.

Hvala, da ste si vzeli čas in izpolnili vprašalnik.